

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

Zagreb, 19. prosinca 2013.

HRVATSKE IMPERATIVNE SLOŽENICE

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-a

Mentor:

Dr. sc. Ivan Marković, doc.

Studentica:

Mateja Nemčić

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Slaganje.....	2
3. Pregled istraživanja imperativnih složenica.....	3
4. Složenice s elementima <i>nazovi-</i> , <i>nadri-</i> , <i>laži-</i>	11
5. Zaključak.....	13
6. O rječniku.....	15
7. Rječnik hrvatskih imperativnih složenica.....	17
8. Literatura.....	72
9. Sažetak i ključne riječi/Summary and key words.....	74

1. Uvod

Rad se bavi hrvatskim imperativnim složenicama. Imperativne su složenice vrsta složenica kojima je prvi dio oblikom načelno jednak imperativu 2. lica jednine, a drugi dio imenski, npr. *kaži-prst*, *razbibriga*, *tužibaba*, *vadičep*, *vucibatina* i sl.

Pretraživanjem hrvatskih rječnika prvo je sakupljen njihov opsežan korpus. Taj korpus bio je temelj izrade njihova rječnika, koji donosi sve dostupne podatke o njima iz suvremenih hrvatskih rječnika, Akademijina rječnika i Rječnika Matice hrvatske i Matice srpske, gdje možemo naći i podatke o njihovom prvom pojavljivanju. Rječnik sadrži 250 složenica. Tom broju valja pribrojiti na desetke onih s elementima *nadri-* i *nazovi-*, kojih broj potencijalno može rasti (v. § 4 i 5). Analizom rječnika utvrđeno je po čemu su imperativne složenice posebne, po čemu se razlikuju od prototipnih hrvatskih složenica tipa *parobrod*. Određeno je jesu li endocentrične ili egzocentrične, ima li u njima odstupanja od *pravila desne ruke* te kojeg je porijekla glagolski dio: imperativ, prezent, infinitivna osnova ili je u slučajevima sa *nadri-*, *nazovi-*, *laži-* već riječ o prefiksoidima. Općenito, nastojali smo ih se što bolje i detaljnije opisati tvorbeno i semantički. Na temelju analize sabrana korpusa u *Zaključku* ćemo sažeti napomene o plodnosti tog tvorbenog modela u hrvatskome.

2. Slaganje

Kompozicija ili slaganje postupak je gradbe riječi od dviju ili više baza koje su korijenski morfovi, ili riječi, ili afiksoidi. Između dviju baza može i ne mora postojati poseban morf koji ih pri slaganju spaja, interfiks ili spojnik. Temeljni je hrvatski spojnik *-o-* (npr. *glavobolja*, *parobrod*, *mladoženja*, *starosjedilac* i sl.) (Marković 2012: 63). Katkad se spominje (Babić 1986: 30) da interfiksi u hrvatskome mogu biti i ostali vokali (*e*, *i*, *u*) te \emptyset , npr. *lic-e-mjer*, *kaži-prst*, *tisuć-u-godišnji*, *stran- \emptyset -putica* i sl. (Marković 2012: 63). Neki misle da se takve složenice mogu objasniti drugačijim tvorbenim načinima (srastanje, bez spojnika, prefiksacija i sl.), posuđenom tvorbom ili da su toliko rijetke i prebrojive da nema potrebe uvoditi nove vrste morfova (tako npr. Klajn 2002: 23–7).

Značenjski se složenice mogu podijeliti na dvije vrste: *subordinativne* i *koordinativne* (v. Marković 2012: 67–68). *Subordinativne*, *subordinirane*, *odredbene* ili *determinativne* složenice one su kojima je jedan sastavni element glavni, glava, a drugi je subordiniran, podređen. Semantička i morfosintaktička obilježja glave prenose se na cijelu složenicu, npr. *suhozid* je vrsta *zida*, *umobolnica* je vrsta *bolnice*. Glava je najčešće desno i to se kadšto naziva tzv. *pravilom desne ruke*. Postoje odstupanja od tog pravila, npr. *grizodušje* nije vrsta *duše*, odnosno *dušja*, već *ono što dušu grize*. Takve iznimke potvrđuju da složenice nisu puki zbroj svojih sastavnih dijelova. *Koordinativne*, *koordinirane*, *usporedne* ili *kopulativne* složenice one su u kojima su baze semantički ravnopravne (npr. *grad-država*, *gluhonijem*, *vodozemac* i sl.). Oko njihovih morfosintaktičkih obilježja mogu postojati dvojbe, pa jezična uporaba određuje kojeg će roda biti i kako će se sklanjati, poput *grad-država*, *točka-zarez*, *džus-votka* i sl.

Složenice se značenjski mogu razlikovati i prema tome znače li podvrstu onoga što je označeno jednim od njihovih sastavnih elemenata ili su razvile značenje koje se ne može izvesti ni iz jednog sastavnog elementa (v. Marković 2012: 69). *Endocentrične* složenice znače podvrstu onoga što znači jedna od njihovih leksičkih sastavnica, odnosno jedna je sastavnica značenjski glavna i njezino se značenje prenosi na čitavu složenicu, npr. *suhozid* – suhi zid, *umobolnica* – bolnica za um, *kažiprst* – prst kojim se (po)kazuje. *Egzocentrične* složenice znače nešto što nije podvrsta nijedne od sastavnica, odnosno nijedna sastavnica nije glavna tako da se njezino značenje prenosi na cijelu složenicu. Npr. *vukodlak* nije ni vrsta *vuka* ni *dlake*.

Ovaj rad bavi se tzv. *imperativnim složenicama*. Zovu se tako zato što im prvi dio najčešće ima oblik imperativa. Prema iznesenoj podjeli one su *subordinativne*. Mogu se podijeliti značenjski i na *endocentrične* i *egzocentrične*. Endocentrične su npr. *kažiprst*, *krpitorta*, *letižaba*, *lovidrug*, *palidrvce*, *pazikula*, *pazitoranj*, *pjevidrug*, *plačidrug* i sl. Egzocentrične su npr. *cjepidlaka*, *derikoža*, *gulikoža*, *ispičutura*, *jebivjetar*, *kažiput*, *lezihljebović*, *nabiguzica*, *palikuća*, *pazikuća*, *probisvijet*, *razbibriga*, *svrzimantija*, *vadičep*, *zgubidan* i sl.

Takvih složenica ima i u drugim jezicima, npr. poljskome (npr. *peździwiatr* ‘vjetropir, juri vjetar’, *moczymorda* ‘ispičutura, moći njuška’), talijanskome (npr. *portafoglio* ‘lisnica, nosi list’, *lavapiatti* ‘perilica za suđe, peri suđe’), francuskome (npr. *porte-parole* ‘glasnogovornik, nosi riječ’, *seche-mains* ‘sušilo za ruke, suši ruke’), engleskome (*pickpocket* ‘džepar, beri džep’, *killjoy* ‘partibrejker, kvari veselje’) (Marković 2012: 68). A sada slijedi kratak pregled istraživanja takvih složenica u hrvatskom i u srpskom jeziku.

3. Pregled istraživanja imperativnih složenica

Daničić (1876: 6) piše da u složenicama *molibog* i *mrsipetka* prvi dio može biti 3. lice jednine prezenta, a u ostalima prvi je dio imperativ. Napominje da ponekad, kad je prvi dio složenice imperativ, krajnji samoglasnik otpada, npr. *zavrć’kola*, *navlač’kapa*, *razvrz’igra*.

Maretić u *Gramatici i stilistici* (1899: 364–365) piše za složenice kojima je prvi dio glagolski da taj prvi dio najčešće završava na *i* (*čistikuća*, *draživaška*, *gaziblato*, *kradikoza*, *kupivojska*, *raspikuća*, *svrzislovo* itd.). Glagolski je oblik u tim složenicama „upravo 2. lice zapovjednog načina, ali bez zapovjednog značenja“. Maretić misli da su najprije u takvim složenicama bili glagoli IV. vrste (kojima osnova završava na *i*), npr. *čistikuća*, *draživaška* (*čistiti*, *dražiti*). Tu su oblici *čisti-* i *draži-* glagolske osnove, ali narod ih je počeo osjećati kao zapovjedni način, pa kad se to utvrdilo, onda su mogle nastati riječi kao *kljujdrvo*, *koz’baša*, *nazovirod*, *razvrz’igra*, *vucibatina*, *zavrć’kola*, gdje je prvi dio pravi pravcati zapovjedni način.

U drugom izdanju *Gramatike i stilistike* (1931: 333–336) piše da glagolski oblik najčešće glasi kao 2. lice jednine imperativa, ali značenje nije imperativa, već participa sadašnjeg i (katkad) prošlog. Npr. *čistikuća* ne znači *čisti kuću*, nego (*žena*) *čisteća kuću*. Zašto je u takvim složenicama oblik imperativa, ali ne i značenje, to, piše Maretić, nije protumačeno. U ponajviše složenica te vrste prema glagolu prvoga dijela složenice stoji imenica drugoga dijela kao objekt, npr. *čistikuća*, tj. *čisteća kuću*. Te složenice svojim značenjem odgovaraju

tzv. *zavisnim* složenicama u kojima jedan dio gramatički zavisi o drugom, npr. *bogobojazan*. U takve složenice Maretić još ubraja: *draživaška, gaziblato, ispičutura, kažiput, kljujdrvo, kradikoza, kupivojska, Ljubibrat, mrsipetka, muzikrava, nadriknjiga, pletikotarica, raspikuća, razvrz'igra, svrzibrada, svrzimantija, tecikuća, vadivijek, varimeso, vucibatina, zavrć'kola* i dr. Rjeđe u imperativnim složenicama stoji imenica prema glagolu u prvom dijelu kao subjekt, npr. *trčilaža*, tj. *trčeća laža*. Te složenice odgovaraju tzv. *determinativnim* složenicama, u kojima prvi dio stoji prema drugome kao pridjev prema imenici koju označuje (*bjelograb, divokoza* i sl.) ili kao pridjev ili prilog prema glagolu (*mladoženja, brzorek* i sl.). U takvu vrstu složenica Maretić još ubraja: *koz'baša, plačidrug, pjevidrug, smrdivrana, visibaba*. Rijetko prvi dio složenice ima značenje pasivnog participa: *nazovirod, pamtivijek*.

Živanović (1904: 197–198) imperativne složenice svrstava među *nedovršene* složenice, kojima je prva riječ imperativ, a druga supstantiv. Takve složenice, prema Živanoviću, imaju dvostruko značenje. Ako je glagol neprijelazan, onda je druga riječ prvoj subjekt, npr. *visibaba*. Taj je nominativ postao od vokativa i cijela je riječ postala od usklika. Tako je i sa složenicama *smrdivrana, Smerdipotok, smrdibuba, Skočivuk, Skočidjevojka, letipas, pjevidrug, plačidrug, trčilaža*. Ako je glagol prijelazan, onda je druga riječ objekt imperativu, npr. *vucibatina, gaziblato, grabikapa, draživaška, zavrćkola, izjedipogača, ispičutura, kažiput, kljujdrvo, kradikoza, kupivojska, kupikrastavčić* itd. Živanović još navodi da se takve nedovršene složenice upotrebljavaju sa šaljive strane ili iz podsmijeha.

Belić (1949: 35–38) imperativne složenice uvrštava u skupinu *sintagmatskih* složenica *novijeg doba*, u kojoj svaka složenica predstavlja dio rečenice, odnosno grupu riječi sintaktički povezanih. Dijeli ih u dvije vrste. U prvoj je imenica u odnosu objekta prema glagolu (npr. *buljioka, vadivek, navlačapa, gladibrk, lomigora* itd.). U drugoj je vrsti odnos imenice i glagola kao subjekta i predikata, npr. *visibaba* od prvobitnog *visibabu* (tj. *vešaj babu*). Tako se isto *plačidrug*, i prema njemu *pjevidrug*, osjeća kao i *visibaba*.

Stevanović (1964: 429) imperativne složenice dijeli na *dopunske* i *odredbene* (*determinativne*). U dopunske složenice ubraja *derikoža, draživaška, gaziblato, grabikapa, ispičutura, kesizub, kljujdrvo, kupivojska, mamipara, molibog, nadriknjiga, pazikuća, pecirep, raspikuća, sjecikesa, vadičep, vadivijek, varimeso, vrtirep, vucibatina* i dr. Kod njih je glagolski dio upravni, a imenski dio dopunski, sintagmatskog su podrijetla i obično označuju vršioca radnje na onome što kazuju njihovi imenski dijelovi, a nikad nemaju značenje imenice

u sintagmama od kojih su postale. *Gaziblato* je čovjek koji gazi blato, mali činovnik, *derikoža* onaj koji dere kožu, *pazikuća* je onaj koji pazi kuću, *raspikuća* je rasipa, *vucibatina* je onaj koji vuče batinu i sl. Determinativne složenice Stevanović (1956: 6–7) dijeli na *esocentrične* (endocentrične) i *eksocentrične* (egzocentrične). U *esocentrične* ubraja *plačidrug*, *smrdibuba*, *Smrdipotok*, *trčilaža*. U *eksocentrične* složenice ubraja *letipas*, *Skočidjevojka*, *visibaba*. Te su složenice rečeničnog podrijetla, imenski je dio upravni, a glagolski determinativan. Označavaju bića kojima se glagolom sadržanom u prvom dijelu složenice pripisuje osobina koja ih određuje kao bića s posebnom osobinom. I u jednom i u drugom slučaju imperativnim se složenicama označavaju bića koja stalno ili obično, najčešće po navici, vrše njihovim prvim dijelom označene radnje.

Stevanović se (1956: 10–11) ne slaže s tumačenjima da je *-i-* u tim složenicama spojni vokal.¹ On misli kako su semantički uvjeti (u značenju prvog, glagolskog oblika) za postanak tih složenica postojali i prije nego što je *-i* postao imperativni nastavak, te navodi kako su se ti uvjeti održali do danas. Kao primjer navodi suvremenu složenicu *lovimuva*, koju je netko skovao za dječaka koji je iz dana u dan lovio muhe. Ti uvjeti sprječavaju da se nastavak *-i* okameni kao što se dogodilo s vokalom *o*.

Već je spomenuto da o podrijetlu prvog glagolskog dijela postoje različita mišljenja. S obzirom na njihovo značenje, npr. *trčilaža* – laža, lažac koji trči da raznese laži, *čistikuća* – osoba koja čisti kuću, *vadičep* – naprava kojom se vadi čep boce, *gaziblato* – osoba koja gazi blato, može se pomisliti da je to prezent, no Stevanović (1964: 431) ne sumnja da je to imperativ jer je oblik glagolskog dijela tih složenica jednak imperativu, a ne prezentu. Iako je vokal *i* najčešći završni glas prvog dijela tih složenica, ima i onih koje imaju i drugi imperativni nastavak npr. *kljujdrvo*, *nečujglas* i sl. (Stevanović 1956: 16).

Stevanović (1956: 14–16) smatra da dokaz za to da je to baš imperativ treba tražiti u semantici tog oblika i pritom se nadovezuje na poljskog lingvistu A. Mirowicza², koji ističe emotivnu nijansu imperativa, koji izjednačava sa značenjem uzvika i vokativa. Prema Mirowiczu poljske imperativne složenice imaju karakter nadimka te sadrže fiktivne apele i poticaje onima kojima se govornik obraća da izvrše nešto zadano, npr. *čisti čizme*, *muti vodu* i sl. Taj uzvik postaje okamenjeni izraz te postaje nadimak. Stevanović kao objašnjenje

¹ Ułaszyn, Henryk. 1923. *Gramatyka języka polskiego Polskiej akademji umiennosci*. Krakow:

Slowotworstwo, 241; Klemansiewiszowna, Irena. 1951. *Wyrazy złożone nowszej polszczyzny kulturalnej*. Krakow.

² Mirowicz, Anatol. 1946. *Wartosc uczuciowa rozkaznika a zlozenia typu cziscibut*. *Język polski XXV*, Krakowie.

postanka imperativnih složenica preuzima Mirowiczew primjer ruskog šaljivog nadimka *krutigavrilo*. To je prvobitno bila rečenica sa značenjem *kreći Gavriilo*, a odnosi se na strojovođe teretnih vlakova. Jedan od njih komu su se počeli obraćati tom rečenicom bio je zacijelo *Gavrilo*. Čestom upotrebom ta je rečenica postala okamenjeni izraz, te se upućivala svim strojovođama i tako je postala nadimak. Dakle Stevanović smatra da je česta upotreba uzvičnu rečenicu preobrazila u složenicu.

Ipak, na taj način nisu mogle postati sve složenice tog tipa. Od oblika imperativa u njegovu osnovnom značenju ne mogu se dobiti sve složenice tog tipa, ali mogu od sekundarnih značenja, npr. kvalifikativnog značenja imperativa. Kvalifikativni imperativ ne kazuje samo vršenje radnje nego i osobinu njenog vršioca. Maretić u svojoj gramatici (1931: 537) daje primjer za to: „Godine se nadovezaše dobre, ja radi, radi od jutra do mraka, a žena opet zavezuje novce u trista uzlova, mesi, peci, sama, te bog pomože.“ To su radnje (*radi, zavezuje, mesi, peci*) koje se duže vremena, po navici ponavljaju, te postaju osobinom onoga tko ih vrši. Glagolski oblici kojima se takve radnje označavaju dobivaju kvalifikativni karakter. Prema tome osoba koja stalno mjesi kruh dobiva nadimak *mesihljeba* i sl. Najvećem broju imperativnih složenica nastanak možemo pronaći u kvalifikativnoj upotrebi imperativa (Stevanović 1956: 16–17; 1964: 430). Stevanović piše da složenicama postaju oni dijelovi rečenice ili cijele rečenice koje čine riječi što su dugom, tradicionalnom upotrebom bile čvrsto međusobno sintaktički povezane (Stevanović 1964: 414). Kvalifikativnim imperativom iskazuje se radnja koju je neka osoba obavezna vršiti, stalno ponavljati, jer često ponavljanje radnje postaje osobinom njezinog vršioca, a nositelj tako dobivene osobine dobiva nadimak prema toj osobini (Stevanović 1956: 17).

U *Gramatici* Brabec – Hraste – Živković (1958: 174–175) imperativne su složenice podijeljene na atributne i objektne. Za atributne piše: „prvi dio složenice je glagol u imperativu, ali je taj imperativ u službi participa (mjesto glag. pridjeva aktiva, rjeđe pasiva) i zato je u atributnom odnosu s drugim dijelom (imenicom)“. Imperativ mjesto glagolskog pridjeva aktivnog jest u: *plačidrug* (*plačući drug*, drug koji plače, tj. pati s drugim), prema kojoj je načinjena i *pjevidrug* (s nepravilnim imperativom *pjevi*),³ *smrdivrana*, *trčilaža*, *visibaba*. Izvedena je složenica *kaćiperka* (od *kaćipera*, tj. ženska osoba koja se kaćuni, mnogo kiti). Imperativ mjesto glagolskog pridjeva pasivnog jest: *nazovirod* (nazvani, takozvani, ne pravi rod) i *pamtivijek* (zapamćeni vijek, koji možemo pamtiti, kojega se

³ Još o tome v. u Klajn (2002), odnosno ovdje dalje

možemo sjećati). Kod objektnih imperativnih složenica Brabec, Hraste i Živković pišu da je prvi dio glagol u imperativu, ali taj imperativ ne znači zapovijed, nego znači samo vršenje glagolske radnje. Drugi dio je imenica, njegov objekt: *gaziblato*, *ispičutura*, *kažiput*, *kradikoza*, *muzikrava*, *nadriknjiga*, *tecikuća*, *vucibatina* i dr. U složenici *čuvakuća* (biljka, za koju se vjeruje da čuva kuću) prvi dio je glagol u prezentu. Izvedene su složenice: *koljikonjević* od *koljikonj*, *kupikrastavčić* od *kupikrastavac*, *paligorka* od *paligora*. *Palidrvce* je prijevod njemačke riječi *Zündhölzchen*.

Pavešić i Vince u *Jezičnom savjetniku* (1971: 402) navode da složene imenice mogu nastati iz veze predikata i subjekta. U jednima od tako nastalih složenica glagol se nalazi u prvom dijelu u obliku imperativa, a subjekt je drugi dio složenice. Takva složenica znači nešto slično onomu što znači drugi dio kad vrši radnju koju izriče prvi dio, npr. *smrdivrana*, *visibaba*, *plačidrug*, *skočimiš*, *letipas*, *tužibaba*. Složene imenice mogu nastati i iz veze predikata i objekta. U jednima od tako nastalih složenica glagol se nalazi u prvom dijelu u obliku imperativa, a drugi dio je imenica u nominativu. Takva složenica znači onoga koji na onom što znači imenica vrši ono što znači glagol, npr. *ispičutura*, *izjedipogača*, *vucibatina*, *raspikuća*, *pazikuća*, *derikoža*, *svrzimantija* itd.

Težak i Babić u *Pregledu gramatike* (1973: 142) ne spominju da je prvi dio složenice imperativ, već navode: „ako je prvi dio glagolski, onda može završavati na samoglasnik *i*“.

Barić (1980–1981: 17–20) imeničke složenice prema morfološkoj pripadnosti prvog dijela dijeli na imeničke, pridjevske, brojne i glagolske. Među imeničkim složenicama s glagolskim prvim dijelom Barić navodi da su imperativne složenice najbrojnije.

Značenjski te složenice uglavnom označavaju osobe. Složenice s oznakom osobe jednog spola rijetke su i takvo je značenje uglavnom uvjetovano vanjskim oznakama (*svrzibrada*, *svrzimantija*), socijalnim oznakama (*čistikuća*, *gaziblato*, *kupivojska*), ako muškarac nije bio za muške poslove rugalo mu se *muzikrava*, a ako je pleo kosu, što je bilo za muškarca neobično, *pletikosa*. *Razbibriga* označuje i osobu i pojam. Specifična je složenica *pamtivijek*, koja se pojavljuje jedino u priloškom izrazu *od pamtivijeka*, a može se protumačiti kao „vrijeme otkad postoji ljudski život, otkad se on pamti“. Barić (1980–1981: 24) tvrdi da glagolski dio tih složenica nije imperativ, već prezent, čak i u složenici *kljujdrvo*. Ona tvrdi da je tu riječ o pokraćenom prezentu: *kljuj(e) drvo*. Isto je i sa složenicom *zavrékola*. Te dvije složenice imaju nulti spojnik (∅). U složenicama *pjevidrug* i *cjepidlaka* prvi dio ne podudara

se ni s prezentom (*pjeva, cijepa*), ni s imperativom (*pjevaj, cijepaj*). Složenica *pjevidrug* nastala je analogijom prema *plačidrug*. Shvaćanje glagolskog dijela tih složenica kao imperativa učvrstilo se, najvjerojatnije, na temelju onih složenica u kojima se prvi dio poklapa s imperativom. Drugi dio složenice rijetko ima svoj osnovni, nominativni lik: *drug* u *plačidrug*, *kula* u *pazikula*, *prst* u *kažiprst*. Češće se javlja u akuzativu, npr. *blato* u *gaziblato*, *kuća* u *pazikuća*, *mir* u *mutimir*. To pokazuje da su leksemski lik te složenice dobile u tvorbenom procesu. Dijelovi su složenice tipa *plačidrug* u sintaktičkom odnosu subjekt – predikat, a složenice tipa *pazikuća* u odnosu predikatni glagol – objekt. Druga je skupina plodnija od prve (Barić 1980–1981: 24–25).

S obzirom na izraz osnovnih riječi u preoblici Barić (1980–1981: 25) uspostavlja nekoliko podtipova složenica:

1. složenice u čijoj preoblici nalazimo potpuni izraz i prvog i drugog dijela složenice: *gaziblato – onaj koji gazi blato*
2. složenice u čijoj preoblici nalazimo potpuni izraz drugog dijela složenice: *plačidrug – drug koji s kim plače*
3. složenice u čijoj preoblici nalazimo samo potpuni izraz prvog dijela složenice: *pazikuća – osoba koja pazi kuću*
4. složenice u čijoj preoblici ne nalazimo izraz koji se potpuno poklapa s njihovim dijelovima: *deriklupa – osoba koja dere klupu, ispičutura – osoba koja ispija čuture*

Tvorbeni načini kojim nastaju te složenice jesu: srastanje (npr. *gazi-blato, pazi-kula*), složeno-nesufiksalna tvorba (npr. *plač-i-drug*), srastanje i sufiksacija (npr. *pazi-kuć-a, muti-kaš-a*), složeno-sufiksalna tvorba (npr. *der-i-klup-a*) (Barić 1980–1981: 25–26).

Preostale složenice, *ispičutura, prišipetlja, vucibatina*, ne ulaze ni u jedan od tvorbenih načina. U prvom njihovom dijelu prepoznaje se, prema Barić (1980–1981: 26), infinitivna osnova svršenog parnjaka nesvršenog glagola, čiji je prezent u preoblici: *ispi(ti): ispija, priši(ti): prišiva* i imperativ glagola *vući: vuci*. Nizovi *ispi-* i *priši-* mogli bi biti morfološki analoški likovi, u ovom slučaju imperativi, ali bez završnog *j*: *ispi(j), priši(j)*. Složenice *ispičutura, prišipetlja* i *vucibatina* mogle bi, prema Barić (1980–1981: 26), pripadati skupini analoških složenica. U složenicama nesufiksalne tvorbe (*plačidrug*) i sufiksalne tvorbe

(*deriklupa*) izlučen je u tvorbenoj analizi vokal *i*, koji stoji na granici složeničkih dijelova i povezuje ih u cjelinu, što znači da je spojnik.

Imperativne složenice najčešće označuju osobu, tako da je karakteriziraju, iznose neku izražajnu osobinu ili uočljivu sklonost. Najčešće su to osobine kojima se podsmijavalo, stoga te složenice nisu neutralne i ne označuju profesiju. Neutralne i terminologizirane su rijetke, ali ih ipak ima: *vadičep*, *pratibrod*, *pazikuća*. Za oznaku neke osobine može biti i više složenica. Tako značenje *besposličar*, *danguba* imaju složenice *gonivjetar*, *vucimetla*, značenje *skitnica* složenice *probigora*, *probiljeska*, *probisvijet* itd. (Barić 1980–1981: 29).

Često imperativne složenice imaju novo značenje koje je udaljeno od osnovnog značenja sastavnih dijelova: *gaziblato* – činovničić, *ispičutura* – pijanica, *brusipeta* – kukavica itd. Na temelju toga može se zaključiti da one nisu motivirane, no zapravo, njihove se osnovne riječi već upotrebljavaju u novom, pomaknutom značenju kao izričaji: *brusiti pete* – bježati, *derati klupu* – biti loš učenik, *guliti kožu* – pljačkati itd. Tu je riječ o motiviranosti frazeološkim značenjem osnovnih riječi (Barić 1980–1981: 27).

Drugi dio imperativnih složenica karakterističan je. Najbrojnije su one koje znače dijelove ljudskog tijela (peta, dlaka, koža, brk, kosa, prst, ruka, vrat, grlo, guz, guzica, guša, šaka), zatim one koje označuju upotrebne i druge predmete (čša, čutura, kesa, lonac, zdjela, klupa, batina), pa domaće i druge životinje (krava, pas, koza, buba, miš) (Barić 1980–1981: 29).

Imperativne složenice, prema Barić (1980–1981: 29), nisu plodne. One su uvjetovane situacijski (nastajale i širile se iz podsmijeha) i njihova plodnost o tome ovisi, ali uvijek se, u okviru postojećih tvorbenih uzoraka, mogu ostvarivati nove.

Babić (2002: 373–374) piše da kao glagolske osnove u prvom dijelu tzv. *imperativnih složenica* dolaze prezentske osnove glagola I. i III. – V. vrste, a glagoli I.6. imaju infinitivnu osnovu (*ispi-*, *nabi-*, *probi-*, *razbi-*, *priši-*). Prezentske osnove dobivaju spojnik *-i*. Ispred *-i* *k*, *g* smjenjuju se sa *c*, *z* u *teci-*, *vuci-*, a *g* ostaje u *užgi-*. Složenice su većinom objektnog tipa i označuju osobu s više ili manje obilježenim značenjem u negativnom smislu: *cjepidlaka* – onaj koji cijepa dlaku (pedant), *gulikoža* – onaj koji guli kožu (lihvar), *ispičutura* – onaj koji ispija čuture (pijanica). Neutralno značenje ima *pazikuća*. *Razbibriga* označuje ono što razbija brigu, čovjeka, stvar, zabavu. Pogrdno značenje ima *mlatipero*. Ostale imenice označuju: osobe (*lažitorka*, *plačidrug*, *trčilaža*, *tužibaba*), životinje (*skočibuba*, *skočimiš*, *smrdivrana*,

strizibuba), biljku (*visibaba*), stvar (*kažiprst*, *vadičep*), igru (*krpiguz*). Vremensko značenje ima *pamtivijek*, a dolazi samo u izrazu *od pamtivijeka*.

Za glagolski dio imperativne složenice Klajn (2002: 83) piše da mu je status neizvjestan. Najčešće se tumači kao imperativ, ali nije u svim primjerima jednak tom obliku. Ne može se uvijek izjednačiti ni s osnovom, bilo glagolskom, infinitivnom ili prezentskom. Prvi dio složenica većinom završava na *-i*, osim u nekoliko riječi nepotvrđenih u suvremenom jeziku: *kljujdrvo*, *nečujglas*, *zavrčkola*, *razvrzgra* i nazivima igara koje navodi M. Kiršova:⁴ *navlačaka*, *čuškapa*, *šorkapa*, *vrskapa* (Klajn 2002: 83). Klajn se (2002: 84) slaže sa Stevanovićem i drugima koji tvrde da je glagolski dio složenica imperativ, jer je takvo tumačenje najekonomičnije i s njime otpada potreba da se među spojne vokale uvrštava *i*, da se daju različite definicije za glagole različitih vrsta promjene, a suviše su i napomene o sibilizaciji. Za Klajna (2002: 24) status *o* i *e* kao spojnih vokala nije sporan, ali za spojni vokal *i* ne može se reći isto. Babić (1986: 326) kaže da spojnik *-i-* dolazi ako je prvi dio glagol: *cjepidlaka*, *raspikuća*, *virtirep...* Klajn (2002: 24) tvrdi da je *cjepidlaka* jedini primjer koji podržava takvo tumačenje (uz *pjevidrug* koje je nastalo analogijom prema *plačidrug*). Ostale složenice tipa glagol + imenica imaju *i* koje pripada imperativu (*raspi*, *vrti* itd.).

Klajn (2002: 85) zamjera da nitko nije uočio analognu nepravilnost kod složenica: *cjepidlaka*, *razbibriga*, *ispičutura*, *probisvijet*. Tretiraju se kao da su pravilne, a trebalo bi napomenuti da da je kod njih došlo do sažimanja *-ij* (s dugim *i*) iz imperativa *razbij*, *probij*, *ispij*.

Klajn (2002: 85) također imperativne složenice dijeli u dvije skupine: složenice s prijelaznim glagolom i imenicom kao objektom i, znatno rjeđe, složenice s neprijelaznim glagolom i imenicom kao subjektom. U prvoj grupi najčešći su afektivni izrazi za ljudska bića, uglavnom pejorativni *sjecikesa*, *gulikoža*, *palikuća*, *svrzimantija*, *ispičutura* itd. Stilski neutralnih oznaka za ljudska bića gotova da i nema, osim *pazikuća*. Budući da su se takvi izrazi često upotrebljavali kao nadimci, očuvali su se kao prezimena.⁵ Od malobrojnih riječi s neživom referencijom najčešće su *palidrvce*, *vadičep*, *razbibriga*, *mamipara*, *kažiput*. Drugu grupu čine složenice s imenicom u ulozi subjekta. Među njima najviše ima zoonima: *smrdibuba*,

⁴ Kiršova, Marijana. 1993. O nekim vrstama srpskohrvatskih imeničkih složenica. *Naš jezik* XXIX, n. s., 182–196.

⁵ Imamo zabilježena npr. ova prezimena (koja, dakako, mogu biti proširena prezimenskim sufiksom *-ić*): Deriguša, Derikuća, Derikrava, Gazibara, Gazivoda, Gladibrk, Kradigaća, Lovivuk, Mažibrada, Mlatišuma, Močibob, Molibog, Mučibaba, Munižaba, Mutigaća, Mutikaša, Muzikrava, Paliđak, Palikruška, Palikuća, Pirivatrić, Pecikoza, Pecirep, Pletikapa, Pletikosa, Pušibrk, Skočibuha, Skočibušić, Smičiklas, Stanivuk, Strizirep, Svrzikapa, Trčilaža, Tresigaća, Tucibat, Varikaša, Visigaća, Vrtiguz, Vrtikapa, Vrtiprah, Vucidoma itd.

smrdivrana, strizibube, skočibube, skočimiš, letipas i dr. Na ljudska bića odnose se *letipas, trčilaža, skočidjevojka, plačidrug, pjevidrug*. U složenicama *pjevidrug* i *strizibube* glagol je prijelazan, ali neprijelazno upotrebljen, budući da mu imenica u drugom dijelu nije objekt, nego subjekt (Klajn 2002: 86). Klajn tvrdi da su imperativne složenice danas potpuno neproduktivne, što smo pokazali u radu da nije potpuno točno.

4. Složenice s elementima *nazovi-*, *nadri-*, *laži-*

Prema mišljenjima istraživača danas su imperativne složenice potpuno neproduktivne. U ovom radu vidi se da to nije u potpunosti točno, postoje složenice novijeg postanka (npr. *dajguz, lezibar, papilova*), neke stare složenice poprimile su nova značenja (*lezibaba* – lezbijka, *muzikrava* – ono na čemu se može dobro zaraditi, *nadriguz* – bahata, umišljena osoba, *razbiguz* – razbijač; homoseksualac), postoje novotvorenice (*strizibuban*) i izvedenice (*nekaćiperka*) te stopljenice kao igre riječima (*cjepitlaka, cviligreta*) (v. dalje § 5). Osim toga pretražujući rječnike, hrvatski nacionalni korpus, hrvatsku jezičnu riznicu, literaturu i internet naišli smo na veliku produktivnost složenica s elementom *nazovi-*.⁶ Osim uz imenice taj se element nalazi i u sintagmama s pridjevima.⁷ Složenice s elementom *nadri-* također su produktivne,⁸ iako nešto manje onih s elementom *nazovi-*. Takva produktivnost tipična je za prefikse. Složenice s elementom *laži-* nisu produktivne i nema pronađenih suvremenih potvrda osim *lažitvorbe*. Dvije složenice *lažicar* i *lažidoktor* pronađene su u srpskom suvremenom jeziku. Složenice *lažiapostol, lažipatrijarha* i *lažisinoda* pojavljuju se jedino kod A. Kanižlića, a *lažibiskup, lažibog, lažiprorok* jedino kod I. Velikanovića. Iako razlog tome može biti korpus na kojem je izrađivan Akademijin rječnik.

O spomenutim složenicama najviše je pisao Ivšić (1906–1907). Složenice s elementom *nadri-* nastale su prema analogiji s riječju *nadriknjiga*, koja je pravilna. Složenica *nadriknjiga* spada

⁶ S elementom *nazovi-* imamo zabilježeno: autonomija, brat, car, Crnogorac, desničar, direktor, dnevnik, država, entitet, erotika, general, gospoda, improvizacija, informacije, intelektualac, izazov, kolodvor, liberal, liječnik, lijek, liječništvo, Mađaron, majka, mandat, menedži, modernist, mrtvac, muž, navijač, novinar, osloboditelj, pisarstvo, pjesnik, poduzetnik, poduzetništvo, porast, posudba, poticanje, povišenje mirovina, povjesničar, prijatelj, primas, problem, prosvjeta, radnik, restoran, ribočuvar, rod, Sabundalović, sestra, sjećanje, slabost, stih, stručnjak, šef, učenjak, tradicija, tvrtka, vrijednost, zarobljenik, zvijezda.

⁷ S elementom *nazovi-* uz pridjeve imamo zabilježeno: seosko domaćinstvo, televizijska kritika, neutralni stav, europska uljuđenost, mali klub, crkvena služba, dubrovačko podrijetlo, sindikalni kolega, socijalni pakt, televizijska kritika

⁸ Imamo zabilježeno: *nadri-* akademija, čovjek, filozof, filozofiranje, govornik, historičar, Hrvat, institucija, kreator, kritičar, liječnik, liječništvo, majstor, matica, naobrazba, obrt, obrtnik, obrtnica, pekar, pisar, pjesnik, pjesništvo, političar, psihijatar, sudac, učenost, učenjak, vidar, zakon, znanstvenik

u tzv. *dopunske složenice*, u kojima je drugi dio objekt, a znači onoga koji je samo naćeo, *nadr'o* knjigu, odnosno napola ućen ćovjek. Pravilna je i složenica *nadriguz*, djećja igra loptom u kojoj se *nadire guz*, a sve ostale nisu. Po analogiji sa složenicom *nadriknjiga* one bi se trebale ubrajati u dopunske složenice. Prema tome bi *nadrilijećnik* trebao znaćiti onoga koji je naćeo, *nadr'o* lijećnika, *nadrigovornik* onoga koji je naćeo ili *nadr'o* govornika i sl., ali one to ne znaće. Element *nadri-* koristi se u znaćenju nepravi, tobožnji, lažni i sl. *Nadrilijećnik* je loš, slab, tobožnji, nepravi, ali je *lijećnik* i, prema tome, spada u odredbene i endocentrićne složenice. Ivšić predlaže da složenice tvorene s elementom *nadri-* zamijene složenicama s elementima *nazovi-* (*nazovilijećnik*, *nazovigovornik*, *nazovimajstor* itd.) ili *laži-* (*lažiapostol*, *lažicar*, *lažisabor* itd.), koji takoděr znaće nešto lažno, nepravo, tobožnje. Budući da se imperativne složenice tipa *gaziblato*, *probisvijet*, *vucibatina* i sl. govore s podsmijehom, Ivšić predlaže tvorbu novih složenica, umjesto *nadripjesnik* – *krpipjesma*, umjesto *nadrilijećnik* – *trujsvijet* ili *varilijek*, koje bi se potpuno uklopile u narodni duh.

Barić se (1980–1981: 17–18) ne slaže s Ivšićem da je element *nazovi-* bolja varijanta, jer ni on nema svoje pravo znaćenje u tim tvorenicama. *Nazovilijećnik* nije samo *onaj koji je nazvan lijećnikom*, nego je *onaj koji je nazvan lijećnikom, a nije to, dakle, nepravi, tobožnji lijećnik*. Barić zaključuje da elementi *nadri-* i *nazovi-* modificiraju znaćenje osnovne rijeći tako da mu dodaju znaćenje neistine, tobožnjosti i oni su prema tome prefiksi. Prefiks je i element *laži-* koji je rjeđi od prethodna dva.

Klajn se (2002: 85) slaže s Ivšićem da je *nadri-* danas potpuno neprozirno i da je izgubilo svaku vezu s glagolom *nadrijeti*. Slaže se s Barić da nije dio složenice, već prefiks, analogan posuđenima *pseudo-* i *kvazi-*. Ne slaže se s njezinim mišljenjem o prefiksima *nazovi-* i *laži-*. Istina je da su *nadri-* i *nazovi-* veoma produktivni, što je tipićno za pojedine prefikse, dok su imperativne složenice, prema Klajnovu mišljenju, danas potpuno neproduktivne, što smo pokazali da nije toćno (v. § 5). Ipak, budući da je veza *nazovi-* s glagolom *nazvati* i danas jasna, rijeći tipa *nazoviprijatelj* moraju se svrstati među složenice. Babić (1986) takoděr piše da su složenice s elementom *nazovi-* plodne.

Elementi *nazovi-* i *nadri-* mogu se nazvati prefiksoidima. Prefiksoid je afiksoid koji se prićvršćuje lijevo od baze (osnove), odnosno afiksoid koji joj prethodi (npr. velegrad, polukrug, sveućilište i sl.) (Marković 2012: 66).

5. Zaključak

Zaključno možemo o hrvatskim imperativnim složenicama reći sljedeće. Neke imperativne složenice imaju samo najstarije potvrde i ne koriste se u suvremenom hrvatskom jeziku.

Takve su primjerice:

bježisvijet, buljioka, čistikuća, deriguša, deriklupa, dražikuja, draživaška, gaziblato, gazipeta, gladibrk, gladiluk, izderilijeska, kaćipera, kesizub, koljikonjević, kradikonjica, kradikoza, kupikrastavčić, kupimrav, kupivojska, letibosna, letivjetar, lilonac, ližiotar, ližipjate, mažibrada, mažimed, mlatislama, mlatišuma, molibog, mutimir, nabipuška, napniguša, navlačkapa, nečujglas, paliguz, palipan, palipuška, palivjetar, pecibrav, pecirepuša, plačidera, pletikapa, pletikosa, pletikotarica, pletikoš, probilijeska, prospiruka, punitrbuh, rušigrad, rušikuća, rušitrud, skočidjevojka, svrzibrada, svrziglavica, svrzipop, taridrvo, tarigora, tarikamen, taritava, tresigrob, tresisabljica, tresisvijet, tuciluk, tucimravinac, tucivuk, vadidno, vadikol, vadivijek, vadizub, varimeso, visibaka, visikampoš, visikosa, vrtiprah, vucidar, vucimješina

Potvrde za njih u novije vrijeme nisu pronađene. No postoji i dobar broj onih kojima su pronađene suvremene potvrde. Takve su primjerice:

derikoža, gulikoža, hlapimuha, kaćiperka, kažiput, letipas, mastiblato, mutivoda, muzikrava, nabiguzica, nabiguzičina, nabiguzija, palidrvice, paligorka, palikuća, palikoža, pamtivijek, pazikuća, pazikula, pazitoranj, plačidrug, prdizvek, prelivoda, prišipetlja, probigora, probisvijet, raspikuća, razvrziga, rušimir, sjecikesa, smrdivrana, srbiguzica, strizibuba, tecikuća, trčilaža, tresigaća, tucikljun, tužibaba, vadičep, visibaba, vratiželja, vrtiguz, vrtikolo, vucibatina, zgubidan

Iako istraživači ističu da su imperativne složenice danas neproduktivne, ovaj je rad pokazao da to nije posve točno. Da je takav model tvorbe živ, pokazuje sljedeće:

1. Tvorba složenica s elementima *nazovi-* i *nadri-* vrlo je produktivna te svakodnevno možemo naići na nove tvorenice, a možemo ih i sami skovati.

2. Pronađene su složenice novijeg postanka, npr. *dajguz*, *kažiruka*, *lezibar*, *ležibar*, *luftiguz*, *maminovac*, *mamipara*, *mlatimudan*, *nabiguzac*, *pališuma*, *papilova*, *plačipička*, *plačipizda*, *prdibaba*, *tariguz*. Složenice *plačipička*, *plačipičkica* česte su, pronađeno je mnogo primjera za njih na hrvatskim internetskim forumima.

3. Neke od starih složenica koriste se u suvremenom jeziku, ali su poprimile nova značenja primjerice *letipas* (pas koji leti u letjelici), *lezibaba* (hrana, lezbijka), *muzikrava* (ono na čemu

se može dobro zaraditi), *nadriguz* (bahata, umišljena osoba), *pletigaća* (nepoznato), *prelivoda* (osoba koja mijenja mišljenje ovisno o situaciji), *razbiguz* (razbijač; homoseksualac; nepoznato značenje), *strizibuba* (spletkar, intrigant), *svrзимantija* (prevrtljivac), *vrtiguzac* (nemirna osoba ili životinja, ples), *vrtirep*, *vrtirepka* (nemirna, živahna osoba ili životinja, prevrtljiva, nestalna osoba, laka žena), *vrtivjetar* (igračka). Film *Kickass* preveden je kao *Razbiguz* (2010).

4. Naišli smo i na primjere novotvorenica *strizibubani* i *strizibarovi*, gdje se *strizi-* ponaša kao prefiksoid (v. § 4).

5. Postoje i suvremene izvedenice iz starih složenica, npr. *nekaćiperka* od *kaćiperka*, *plaćipičkica* i *plaćipičketina* od *plaćipička* i sl. Jedan naš rukometni klub dobio je ime *Kesizubac* prema *kesizub*.

6. Postoje i novonastale stopljenice kao igre riječima koje su se rabile npr. u *Feral Tribuneu*. Evo primjera: *cjepitlaka*, *cviligreta* (cvilidreta × Greta Garbo), *djecikesa* (djeca × sjecikesa), *izvisibaba*, *legnislativa*, *mucibatina*, *Pogazimestan*, *sjebivjetar*, *tužihaga* (tužibaba × Haag), *vucibaština*, *zgazilant* (zgaziti + azilant), *Zgazimestan*, *zгubidašnji* (zгubidan + svakidašnji) (Halapir 2013).

U našem korpusu ima složenica koje se pojavljuju samo jednom. To su: *bježihajka*, *bježihajkač*, *hladimuha*, *mastigrlo*, *mažičizma*, *mažizdjela*, *metičizma*, *pecirakija*, *užgislama*, *vucimetla* i one su vjerojatno hapaksi Ante Kovačića.⁹ Hapaksi su vjerojatno i *bježismrt*, *lišiotar*, *palipan*, *palipuška*, *papilova*, *smaknikapa*, *smičikapa*. *Krpijesma*, *trujsvijet*, *varilijek* Ivšićevi su hapaksi. Za složenice *gazibara* i *krpitorta* nije pronađen nijedan primjer.

Složenice mogu biti koordinativne i subordinativne. Imperativne su složenice subordinative, dakle jedan je element glavni i njegova se semantička i morfosintaktička obilježja prenose na čitavu složenicu. Taj je element najčešće desno, što se u morfologiji naziva *pravilom desne ruke*. Složenice se značenjski dijele i na egzocentrične i endocentrične.¹⁰ Endocentrične su primjerice *bježihajkač*, *Dajbog*, *kažiprst*, *krpitorta*, *letičaba*, *mislibolesnik*, *palidrvce*, *pazikula*, *pazitoranj*, *pjevidrug*, *plaćidrug*, *skočibuba*, *skočidjevojka*, *smrdibaba*, *trčilaža*, *vrskaput* i sl. No u skupini imperativnih složenica mnogobrojnije su egzocentrične, takve su

⁹ Anić je (1971: 65–89) u rječniku A. Kovačića zabilježio ove: *mažičizma*, *mažizdjela*, *pecirakija*, *vucimetla*, *vucirep*, ostale nije, niti se u radu posebno osvrnuo na neobično velik broj Kovačićevih imperativnih složenica

¹⁰ O tome v. § 2

primjerice *vucibatina*, *cjepidlaka*, *razbibriga*, *derikoža*, *gulikoža*, *ispičutura*, *mutikaša*, *pazikuća*, *jebivjetar*, *zgubidan* i sl.

Pri istraživanjima najviše je pažnje posvećeno lijevoj, glagolskoj sastavnici i najviše se istraživača (Maretić, Daničić, Živanović, Stevanović, Brabec, Hraste, Živković, Pavešić, Vince, Težak, Babić, Klajn) složilo da je riječ o imperativu, dok Barić tvrdi da je riječ o prezentu, a Babić o prezentskoj ili infinitivnoj osnovi.

Imperativne složenice uglavnom označuju osobu, iznoseći njezinu bitnu karakteristiku i uglavnom se upotrebljavaju iz podsmijeha i poruge. Često više složenica ima isto ili slično značenje. Najčešća značenja su: lakomislena, površna, neozbiljna osoba (*gonivjetar*, *jebivjetar*, *luftiguz*, *mlatišuma*, *palivjetar*, *rtivjetar*), nestalna osoba, skitnica (*letipas*, *letivjetar*, *mastiblatović*, *probigora*, *probilijeska*, *probisvijet*, *probisvjetina*, *vucibatina*), ulizica (*ližilonac*, *ližipjate*, *ližisahan*, *ližitabanović*, *mažizdjela*, *tarizdjela*), lijenčina (*lezihljebović*, *luftiguz*, *mlatimudan*, *prelivoda*, *vucimetla*, *zgubidan*). Rijetke neutralne su *kažiprst*, *pamtivijek*, *pazikuća*, *pazikula*, *pazitoranj*, *vadičep* i *visibaba*.

6. O rječniku

Rječnik hrvatskih imperativnih složenica nastao je pretraživanjem rječnika (v. Literaturu), prema kojima je oblikovano i značenje. RSANU nije u potpunosti pretražen, već samo u slučaju kad smo u literaturi naišli na složenicu koje nema ni u kojem od hrvatskih rječnika. Uz svako značenje označeno je u zagradi u kojim je rječnicima to značenje pronađeno. Postoje iznimke kada su pronađena značenja kojih nema u rječnicima. U takvim slučajevima značenje smo izveli iz konteksta:

bježihajka, bježismrt, krpiguz, lažipauk, letipas, ležibar, ležibar, lezihljebović, ližitabanović, luftiguz, mastiblato, mlatipero, muzikrava, nabiguz, nabiguzac, nadriguz, nekaćiperka, pališuma, plaćipičkica, plaćipičketina, plaćipizda, probiguz, razbiguz, razbivojska, smaknikapa, smrdibaba, svrzimantija, tariguz, tresigaća, užgislama, vadiglib, vrtiguza, vrtiguzac, vrtirepka, vrtivjetar

Nekim složenicama točno značenje nije utvrđeno. To su:

hladimuha, pletigaća, prdibuba, prtlažina, razbiguz, smičikapa, strizibar, strizibuban, vucirep

Ispod svakog značenja navedene su potvrde tog značenja. Zamišljeno je da svako značenje ima tri potvrde, najstariju, noviju i suvremenu. Za neke složenice potvrda izvan rječnikâ nije pronađena, a složenice *gazibara* i *krpitorta* nemaju nijednu pronađenu potvrdu. Kad god je

bila dostupna, najstarija potvrda preuzeta je iz ARj ili R2M. Uz potvrdu zapisan je izvor prema ARj ili R2M. Iz ARj prepisan je autor, djelo ili skraćena djela te godina ili stoljeće prvog izdanja. U nekim slučajevima riječ je zapisana u narodu te piše tko ju je zapisao i gdje. U našem rječniku to je obilježeno u zagradi kao prinos. U R2M u nekim slučajevima nejasno je odakle je potvrda preuzeta, jer je označen samo autor, ne i djelo i godina.

Novije i suvremene potvrde tražene su pomoću Hrvatskog nacionalnog korpusa (HNK) i Hrvatske jezične riznice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (HJR). Suvremene potvrde pronalazili smo i na internetskim portalima te u svakodnevnoj komunikaciji. Za potvrde s internetskih portala označena je godina objave te datum pronalaska potvrde, osim kada godina objave nije poznata. Potvrde preuzete iz svakodnevne komunikacije označene su u zagradi kao osobno priopćene te je uz njih ime osobe i datum priopćenja. Potvrde su citirane u originalu.

Ako nije pronađena hrvatska potvrda, citirani su susjedni južnoslavenski jezici, što je i označeno (*srp* – srpski, *cg* – crnogorski, *bh* – bosanskohercegovački). Složenica se možda u nekom razdoblju koristila u hrvatskom jeziku, ali u suvremenom jeziku nema potvrda, dok se u suvremenim susjednim jezicima zadržala. Takve su npr. *razvigorac*, *smrdibaba*, *smrdibuba*, *smrdivrana* (ptica), *tucibrat*, *vadiglib* (sprava za čišćenje noktiju), *virtiv(j)erac*. Potvrde preuzete iz Karadžićeva rječnika nisu označene kao srpske zato što se ne može sa sigurnošću utvrditi jesu li preuzete iz srpskih ili hrvatskih izvora. Ponegdje se uz hrvatski primjer navode srpski primjeri, jer ih ima više, dok je navedeni hrvatski primjer jedini pronađen.

Ima i takvih potvrda gdje se ne može točno odrediti značenje, od više mogućih, npr. *luftiguz*, *prelivoda*.

Navedene su sve pronađene složenice s elementom *laži-* jer ih nema mnogo. Popis složenica s elementima *nadri-* i *nazovi-* zbog većeg broja složenica dan je posebno u § 4. Navedene su samo složenice *nadriliječnik* i *nazoviprijatelj* kao primjeri. Složenice *nadriknjiga* i *nadriguz* uvrštene su u rječnik jer su drugačije tvorene, o čemu je već bilo riječi (v. § 4).

Više složenica ima isto ili slično značenje pa smo ih međusobno povezali uputnicom. Također, u nekim natuknicama navedeno je i koje složenice imaju suprotno značenje. Tako primjerice *plačidrug* i *pjevidrug*, *kaćiperka* i *nekaćiperka*.

Rod imenica nije označen zbog nedosljednosti rječnikâ u označavanju roda te nepoklapanja roda označenog u rječnicima i roda u našim potvrdama.

7. Rječnik hrvatskih imperativnih složenica

bježihajka (bježati + hajka) organizirano gonjenje divljači prema zasjedi u lovištu, hajka, usp. *bježihajkač*

bježi-hajka (A. Kovačić, *Sabrane pripovijesti*, 1910)

bježihajkač (bježati + hajkač) gonilac divljači u lovu, hajkaš, gonič (RSANU), usp. *bježihajka*

Pas se približuje k njemu sve to žešće zavijajući, razdražen silnom vikom bježihajkača. (A. Kovačić, *Sabrane pripovijesti*, 1910, *apud* RSANU)

bježismrt (bježati + smrt) osoba koja opetovano za dlaku izbjegava smrt

Priznajem da sam Jacques Collin, zvan Bježismrt, osuđen na dvadeset godina robije; i malo prije sam dokazao da taj nadimak nisam ukrao. (H. de Balzac, *Čiča Goriot*, prev. I. Čaberica, 1974)

bježisvijet (bježati + svijet) osoba koja izbjegava svijet (RSANU)

Krv čovjeka borca i mukotrpnika [...] je zavrijedila, da je čovječanstvo posveti svojom posebnom sakrifkacijom pred masnim uljem, što se toči žilama tromih bježisvijeta i trutova. (J. Draženović, *Djela* II, 1947–1948, *apud* RSANU)

boliglav (boljeti + glava) vrsta biljke, *Conium maculatum* (ARj, R2M), usp. *boliglava*

oleander, leandra, lehandar, vitoglav, boliglav (www.djh.hrt.hr, 2.1.2014)

boliglava (boljeti + glava) biljka boliglav, boleglav, *Conium maculatum* (ARj, R2M), usp. *boliglav*

boliglava (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

boliglava, turčinak, kukuta, trubeljika, oleander (D. Simonović, *Botanički rečnik*, 1959, *apud* R2M)

A boliglava? To je divlji mak. I droga, i omamljenost, i opojnost, i glavobolja – i uzrok i posljedica – sve je u tom duhovitom narodskom imenu. (www.matica.hr, 2003, 26. 9. 2013)

brusipeta (brusiti + peta) osoba koja bježi, plašljivac, kukavica (R2M), usp. *tresigaća* 2

Ne bojte se ništa što ta vižlad toliko laje, kukavice su, brusipete. (A. Šenoa, 19. st., apud R2M)

Kako vam je ime? – upita Skšetuski. Kad ste maloprije kazivali, miješao se pan Zagloba, te nisam mogao ništa razumjeti. Podbipjenta. Brusipeta. Smaknikapa iz Mišodropca. Nije šija nego vrat! (H. Sienkiewicz, *Ognjem i mačem*, prev. M. Kralj, 1995)

buljioka (buljiti + oko) osoba ili životinja koja ima buljave oči, koja bulji oči (R2M)

buljioka (o žabi, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1935, apud R2M)

cjepidlaka (cijepati + dlaka) 1. osoba koja cjepidlači, koja potanko istražuje neznatne sitnice, sitničava osoba (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *cjepidlakavac*

cjepidlaka (J. Stulli, *Rječosložje*, 1806, apud ARj)

Po svojoj čudi niesam cjepidlaka, niti se marim proslaviti točnimi piknjami, nu uhvatim li koju stvar, shvati li ona mene, neumirih se za živu glavu, dok joj nenadjem korien. (A. Šenoa, *Sabrane pripoviesti*, 1885, apud HJR)

Červar je cjepidlaka, s visokim kriterijima, kojima je teško udovoljiti. (Vjesnik, 2006, apud HJR)

2. škrtica, tvrdica (ARj, A, RHJ, HER, VA, HJP)

cjepidlaka (A. Della Bella, *Dizionario*, 1728, apud ARj)

cjepidlakavac (cijepati + dlaka) osoba koja cjepidlači, koja potanko istražuje neznatne sitnice, sitničava osoba (ARj), usp. *cjepidlaka* 1

cjepidlakavac (J. Stulli, *Rječosložje*, 1806, apud ARj)

Pa plete mi se vec :p cjepidlakavac. (www.forum.net.hr, 2005, 13. 8. 2013)

cvilidreta (cviliti + dreta) osoba koja često plače i žali se, koja je plačljive i žaljive prirode, plačljivac, cmizdravac (A, RHJ, VA, HJP), usp. *plačidera, plačipička, plačipičkica, plačipičketina, plačipizda*

Dođi mi samo, dođi, tate, uzurašu, cvilidreto jedna! (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HJR)

Cvilidrete! Pola vas cmolji kaj su sami. (www.forum.hr, 2005, 13. 8. 2013)

čistikuća (čistiti + kuća) ženska osoba koja čisti kuću, uredna, pedantna žena (ARj, R2M)

Kad svatovi povedu djevojku u Srijemu, svirac stane svirati, a oni pjevaju: Jao naša čistikućo! jao naša sudopero! (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

ćuškapa (ćuškati + kapa) dječja igra kapom (ARj, R2M)

Njekakva igra, u kojoj je glavno to, da ćuščaju kapu onoga koga dopane red da je zapne i položi na dolinu. (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

srp. *ćuš-kape* (V. Vrčević, *Srpske narodne igre*, 1868, apud ARj)

srp. *Cilj ove igre je bio da se šutiranjem ili ćuškanjem (otuda i potiče trebinjski naziv igre – ćuškapa) dovede do cilja određenog kamena, drveta ili malog gola od grana.* (www.trebinje.se, 2007, 21. 10. 2013)

Dajbog, Dabog, Dažьbogь, Daždьbogь (dati + bog) bog sunca, žetve i plodnosti kod pribaltičkih i Istočnih Slavena (ARj, RSANU)

srp. *Bio Dabog car na zemlji, a gospod bog na nebesima. Pa se pogode: grešne duše ljudi da idu Dabogu, a pravedne duše gospodu bogu na nebesa.* (časopis *Vila*, Beograd, 1866, apud ARj)

srp. *Od ostalih bogova poznat je sunčani bog Dajbog.* (Lj. Kovačević – Lj. Jovanović, *Historija srpskoga naroda I*, 1893, apud RSANU)

Za ostale muške bogove jednim dijelom znamo da su praslavenski (Dažьbogь i Stribog). (R. Katičić, *Gazdarica na vratima*, 2011)

dajguz (dati + guz) homoseksualac (HER), usp. *razbiguz* 3

srp. *Da u fudbalu ima pedera, to nije ništa novo. Pogotovo ljudima koji prate fudbal ne mora na to da ukazuje tamo neki dajguz koji nije šutnuo mače s praga a kamoli loptu.* (www.blogspot.com, 2010, 19. 9. 2013)

deriguša (derati + guša) ono što dere gušu, grlo (ARj, R2M)

Oskoruša deriguša! (u narodnoj šaljivoj pripovijeci, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

deriguša npr. kiselo i oporo voće, vino i sl. (R2M)

deriklupa (derati + klupa) slab učenik, koji ponavlja razred (R2M)

srp. *deriklupa* (S. Ristić, *Rečnik*, 1928, *apud* R2M)

derikoža (derati + koža) osoba koja iskorištava svoj položaj monopolistički podižući cijene, bezobzirno zarađuje na drugim ljudima (R2M, A, HER, VA, HJP), usp. *gulikoža*

srp. *Sudu je miliji savez sa okrutnim advokatima derikožama.* (V. Gligorić, *Srpski realist*, 1954, *apud* R2M)

Odvjetnik kao derikoža. (www.index.hr, 2007, 12. 8. 2013)

dražikuja (dražiti + kuja) seoski sudac, čauš, pandur, osoba koja ide po kućama i opominje ljude o njihovim (neugodnim) dužnostima (ARj, R2M), usp. *draživaška*

Hoćeš ćeri, kapurala? Neću, majko, kapurala: kapural je dražikuja. (prinos V. Arsenijevića *apud* ARj)

Dražikuja ima isto značenje sa draživaškom. Danas narod tako zove iz mržnje i preziranja finance, eksekutore i pandure. U opće znači svakog besposlena čovjeka, koji barata po selu i draži pse. (J. Vorkapić, *Zbirka reči iz Banije*, 1900, *apud* R2M)

draživaška (dražiti + vaška 'uš') seoski sudac, čauš, pandur, osoba koja ide po kućama i opominje ljude o njihovim (neugodnim) dužnostima (ARj, R2M), usp. *dražikuja*

U vojvodstvu zovu draživaške po miliciji vrajtove, a po paoriji birove i pandure, koji idu po selu od kuće do kuće, te zovu ljude na robiju i na zapovijesti (i draže vaške). (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

gazibara (gaziti + bara) ptica roda, *Ciconia alba* (RSANU)

gaziblato (gaziti + blato) 1. niži činovnik koji se razmeće (ARj, R2M)

gaziblato (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

2. osoba koja hoda kao da gazi blato (ARj)

gaziblato (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

3. osoba koja ponižava druge ljude (ARj)

gaziblato (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

gazipeta (gaziti + peta) osoba koja gazi (ARj)

Drugi pak udilj za njim iziđe držeći rukom brata za petu, radi šta nazvan bi Jakov, to jest gazipeta. (E. Pavić, *Ogledalo*, 1759, *apud* ARj)

gazivoda (gaziti + voda) vodena stjenica, *Hydrometra lacustris* (R2M)

gazivoda (A. Brehm, *Kako žive životinje*, prev. N. Fink, 1939, *apud* R2M)

Pa to je obična veslačica, inače spada u porodicu stjenica kao i gazivode. (www.forum.hr, 2011, 28. 10. 2013)

gladibrk (gladiti + brk) 1. dotjerana, nalickana osoba, gizdelin, kicoš (ARj, R2M)

gladibrk (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

gladibrk (B. Šulek, *Nemačko-hrvatski rječnik*, 1860, *apud* ARj)

gladiluk (gladiti + luk) vrsta biljke, prstac, *Colchicum Bivonae* (ARj)

gladi-luk (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

gonivjetar (goniti + vjetar) 1. naziv za više vrsta zeljaste biljke, čiji klasovi imaju pramenove dužih svilasto-bjeličastih dlaka, *Eriophorum* iz porodice *Cyperaceae* (RSANU)

2. lakomislena, površna i neozbiljna osoba, vjetropir (RSANU), usp. *jebivjetar*, *luftiguz* 3, *mlatišuma*, *palivjetar*, *vrtivjetar* 2

gonivjetar (govori se u Banatu, J. Borjanović, *Zbirka reči iz Bosne, Hercegovine, Srema Hrvatske*, 1904–1906, *apud* RSANU)

grabikapa (grabiti + kapa) dječja igra koja se u Lici zove *ćuljanje* (ARj, R2M)

grabikapa (govori se u Crnoj Gori, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

„*Grabikapa*“ type of game. (prinos G. Podvezanec, www.proz.com, 1999–2013, 13. 8. 2013)

gulikoža (guliti + koža) osoba koja bezobzirno zarađuje na drugim ljudima, iskorištava druge ljude, zelenaš, lihvar (ARj, R2M, A, RHJ, HER, HJP), usp. *derikoža*

gulikoža (B. Šulek, *Nemačko-hrvatski rječnik*, 1860, *apud* ARj)

Ovi bi izmislili da sam gulikoža i za dokaz bi naveli da imadem kuću, da sam prevarom stekao novaca. (K. Š. Gjalski, *U noći*, 1886, *apud* HNK)

„*Gulikoža s Kavkaza*“ *postaje čečenski premijer.* (www.index.hr, 2006, 29. 8. 2013)

hladimuha (hladiti + muha) nepoznato značenje

Mislio si golišavče, smrdljivko, užgislamo, hladimuho itd., da te se bojim! (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, *apud* HJR)

hlapimuha 1. (hlepeti jako željeti, žudjeti + muha) biljka koja hlepi, hvata muhe, *Dionaea muscipala* (ARj, R2M)

hlapimuha (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

2. pas koji hvata muhe (ARj)

hlapimuha – misli se na psa kad hvata muhe (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

3. brbljavac (ARj), usp. *prdižvek 3, prelivoda 3*

Hlapimuha: kaže se čovjeku vjetrenjaku koji mnogo landa jezikom. (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Bojimo se mi za svoju glavu, a to si ti gospodaru – veli Atanacko – Hlapimuha! Ne tresi budalaštine! (M. Jurić-Zagorka, *Vitez slavonske ravni*, 1938)

Golišavac, hlapimuha i nitkov...! (www.hr.misc.poduzetnistvo, 2007, 21. 10. 2013)

ispičaša (ispiti + čaša) osoba koja prekomjerno pije alkoholna pića, pijanac, pijanica, pijandura (R2M), usp. *ispičutura, vucimješina*

On ne treba Goršu ispičašu, da mu sastavi i napiše molbu, da ga uputi kuda će s njome i kako će izmoliti oprost od biljegovine. (I. G. Kovačić, Dani gnjeva, 1936, apud HJR)

ispičutura (ispiti + čutura) osoba koja prekomjerno pije alkoholna pića, pijanac, pijanica, pijandura (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *ispičaša, vucimješina*

ispičutura (V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

Nisu li se svi ti gladuši i ispičuture tolikoput nasitili i napojili u mene? (A. Kovačić, U registraturi, 1888, apud HJR)

Štograd zaliti alkoholnim, a da ne ispadneš što ja znam ispičutura? (www.forum.hr, 2007, 13. 8. 2013)

izderilijeska (izderati + lijeska) vrlo zdrava i jaka ljudeskara (ARj)

izderilijeska (u šali: na kojoj se može izlomiti, izderati lijeskova batina, V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

izjedipogača (izjesti + pogača) osoba koja mnogo jede, izjelica, proždrljivac (ARj, R2M), usp. *mastibrk, mastigrlo, nabidrob, punitrbuh*

Ti si jedan izjedipogača! Jedan ispičutura! (V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

Idi, idi, lijena kukavice i izjedipogačo! (A. Kovačić, U registraturi, 1888, apud HNK)

Tako se mjesto Villalegre oslobađalo danaka, kojemu bijaše podvrgnuto prije, kad je za svetkovine valjalo iz susjednog mjesta zvati glazbenike, koje su u Villalegru zvali izjedipogačama i ispičaturama. (J. Valera, Juanita la larga, prev. J. Tabak, 2013, www.mirgo1.co.uk, 29. 8. 2013)

jebivjetar (jebati + vjetar) površna, neozbiljna i besposlena osoba, šarlatan, vjetropir (A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *gonivjetar 2, luftiguz 3, mlatišuma, palivjetar, vrtivjetar 2*

Pošla za mnom sva sila onih grmalja, onih buzdovana, ližitabanovića i bezgačara, pa kokošara, čankoliza i jebivjetara, pa onda gluponja, grizlica, vjetropira, hahara, čangrizavaca i ostale bratije, kakvi su probisvijeti, potucala, čapkuni, mangupi, fakini i obješenjaci. (I. Aralica, Psi u trgovištu, 1979, apud HJR)

I tak, vidim nenormalno velik broj ekipe mojih godina (srednje 30-te), često u trenirkama, u sred radnog dana, kako piju pive, kuglaju, kladionice, malo nogometa, šetnjica po shopping centru itd [...] onako, pita se čovjek tko to financira i koji su to jebivjetri. (www.forum.hr, 2013, 24. 9. 2013)

kaćipera (kaćuniti se 'kititi se' + pero) ženska osoba koja se rado kiti (ARj, R2M), usp. *kaćiperka*, opr. *nekaćiperka*

kaćipera (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

kaćiperka (kaćuniti se 'kititi se' + pero) ženska osoba koja se rado kiti (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *kaćipera*, opr. *nekaćiperka*

kaćiperka (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

*To su ostaci feudalizma, kad su se zemlje gospodari kitili naslovima ko kaćiperka đindžuvama. (I. Raos, *Nemojte nam kosti pretresati*, 1970, *apud* HJR)*

kažiprst (kazati + prst) prst na ruci do palca, kojim se upire (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *kažiput* 3

*Ali uz kraj, u sjeni, da nas nitko ne speti – dignu redovnik suhi kažiprst. (A. Šenoa, *Čuvaj se senjske ruke*, 1875, *apud* HJR)*

*Sjediti tako nepomično već godinama po kavanskim izlozima, gristi svoj nokat na lijevom kažiprstu i razbijati sebi glavu nad osnovnim pitanjem: treba li uopće slikati, a ako bezuvjetno treba, onda kako? (M. Krleža, *Povratak Filipa Latinovicza*, 1932, *apud* HJR)*

Zašto je dobro imati prstenjak duži od kažiprsta? (www.tportal.hr, 2013, 27. 11. 2013)

kažiput (kazati + put) 1. osoba koja pokazuje pravi put (ARj, R2M)

*Ona sama budući kalauz i kažiput njiov. (S. Margitić, *Fala od sveti*, 1708, *apud* ARj)*

2. ono što pokazuje put, putokaz (ARj, R2M), usp. *kažiruka*

*Znanje bi se imalo držati kažiputem duhu na opširnije poglede. (M. Pavlinović, *Radišu Bog pomaže*, 1871, *apud* ARj)*

Lučinova mala monografija, podijeljena u šest odjeljaka, poput toliko pjevanja u Juditi, vrsni je kažiput čitatelju kroz dosta zamršenu putanju i fenomene Marulove literature. (Vjesnik, 2000, apud HJR)

3. prst na ruci do palca, kojim se upire (ARj, R2M), usp. *kažiprst*

Uhvativši se palcem i kažiputom za zube. (V. S. Karadžić, Kovčežić, 1849, apud ARj)

A na dugačkom i skvrčenom kažiputu desnice vidim trag od rane. (A. G. Matoš, Odabrane pripovijetke, 1899–1909, apud HNK)

4. vrsta biljke, *Cichoria intybus* (ARj)

kažiput (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

Cikorija (drugi nazivi: vodopija, goluguza, kažiput, konjska trava, radič, sunčevo cvijeće) je višegodišnja biljka iz porodice cikorija. (www.blog.dnevnik.hr, 2011, 24. 9. 2013)

kažiruka (kazati + ruka) putokaz u obliku ruke (R2M), usp. *kažiput 2*

Sve ove tvoje dosadašnje pobožnosti samo su ti pomagale, kao kažiruke na raskrižjima da se ne izgubiš ili pak ne zastraniš. (www.znakovi-vremena.com, 1999, 4. 9. 2013)

kajk. Na križenju sem se zvrstal levo, kak je kažiruka kazala, prema Varaždinu. Kak je bilo prošćenje v Ludbregu, bormeš je na cesti bila gužva. (www.forumgorica.com, 2011, 4. 9. 2013)

kesizub (kesiti + zub) osoba koja kesi zube smijući se (ARj, R2M)

kesizub (govori se u Risnu, V. S. Karadžić, *Kovčežić*, 1849, apud ARj)

kljujdrvo (kljuvati + drvo) veliki djetao, ptica iz porodice *Picidae*, šarena perja, snažnih pandža i duga kljuna, gnijezdi se u dupljama (ARj, R2M), usp. *kljuvidrvo*

kljujdrvo (govori se u Crnoj Gori, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

kljuvidrvo (kljuvati + drvo) veliki djetao, ptica iz porodice *Picidae*, šarena perja, snažnih pandža i duga kljuna, gnijezdi se u dupljama (RSANU), usp. *kljujdrvo*

srp. *kljuvidrvo* (M. Stanojević, *Zbirka reči iz Pirota i okoline*, 1899, apud RSANU)

koljikonjević (klati + konj) osoba koja kolje konje (ARj)

Do sad smo se zvali kraljevići, a po sada koljikonjevići. (kao psovka, V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

kosbaša, kosibaša (kositi + baša ‘glavni’) vođa kosaca (R2M), usp. *kozbaša, kozbeša*

Ljudi ostaviše kose i klepce pa opkoliše svog kosibašu. (Vjesnik, 1960, apud R2M)

kozbaša, kozbeša (kositi + baša ‘glavni’) vođa kosaca (ARj), usp. *kosbaša, kosibaša*

Ako u kolo, kolovođa; ako u košnju, on kozbaša. (M. Stojanović, *Sbirka narodnih poslovice*, 1866, *apud* ARj)

Koji se odlikuju u kosidbi i žetvi, veličaju imenom „kozbaša“ ili „kozbešom“. (V. Bogišić, *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena*, 1874, *apud* ARj)

Koji pred više kosaca kosi, toga zovu „kozbašom“ ili „kozbešom“. Za kozbašu bira se najbolji kosac. (prinos J. Bogdanovića *apud* ARj)

kradikesa (krasti + kesa) osoba koja krade kese, lopov, kradljivac, lupež (ARj, R2M), usp. *sjecikesa*

Teško nam se diviti hitrini kakva kradikese. (M. Pavlinović, *Radišu Bog pomaže*, 1871, *apud* ARj)

Ako je cigan ukrao konja – drži mene, ako tko provalio u klet – drži mene, ako se pojavio kradikesa – traži Stanka po Zagrebu. (V. Livadić, *Svjetlo i sjena*, 1885, *apud* HJR)

Sviram gitaru i vokaliram u bendu zvanom She Loves Pablo (Stoner-rock bože, bože), nisam kradikesa. (www.glazbeni-forum.com, 2007, 13. 8. 2013)

kradikonjica (krasti + konj) osoba koja krade konje (ARj)

Teško nam se diviti vještini u jahanju kakva kradikonjice. (M. Pavlinović, *Radišu Bog pomaže*, 1871, *apud* ARj)

kradikoza (krasti + koza) osoba koja krade koze (ARj, R2M)

kradikoza (govori se u Crnoj Gori, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

krpiguz (krpiti + guz) 1. vrsta biljke koja se zalijepi za odjeću, *Setaria verticillata* (ARj, R2M)

krpiguz (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Krpiguz [...] tako smo zvali sjemenčice ove travke koje se voli prikrpiti prolazniku. Ljudima na hlače ili čarape, životinjama na krzno. (www.pticica.com, 2009, 25. 9. 2013)

2. dječja igra loptom (ARj, R2M)

Krpiguz – poredaju se djeca u kolo, a jedan, na koga padne kocka, uđe u kolo, te ga biju loptom. Ako onaj koji bije promaši, onda on ide u kolo. U toj igri dobacuju loptu jedan drugome, da bije onaj kome je bliže i zgodnije. Ako li onaj koji je u kolu uhvati loptu, onda ide u kolo onaj koji je bacio. (prinos I. Pavlovića *apud* ARj)

3. nesigurna, nesamostalna osoba, priljepak, *usp. prišipetlja*

srp. krpiguz – ime za osobu koja ni po cenu života neće da se odlepi od vas jer samo može biti neko i nešto u svojoj okolini. (www.vukajlija.com, 2009, 23. 7. 2013)

4. arhaični naziv za krojača

srp. krpiguz (www.vukajlija.com, 2009, 23. 07.2013)

krpipjesma (krpati + pjesma) loš pjesnik, nadripjesnik

krpipjesma (S. Ivšić, *Nešto o riječima složenima s nadri-*, 1906–1907)

krpitora (krpiti + torta) kolač, pita od jabuka koja je ukrašena ukrštenim trakama od tijesta (HER, HJP)

kupikrastavčić (kupiti + krastavac) siromašan čovjek koji se hrani krastavcima (ARj)

Ogaković je ogaković, a kupikrastavčić kupikrastavčić. (kaže se s prezirom siromahu, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

kupimrav (kupiti + mrav) vrsta ptice, *Jynx torquilla* (ARj)

kupimrav (Slovinac, 1880, *apud* ARj)

kupivojska (kupiti + vojska) osoba koja okuplja vojsku (ARj, R2M)

Otidoše kupivojske da dižu vojsku. (govori se u Crnoj Gori, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

lažiapoštol (lagati + apostol) osoba koja se lažno predstavlja za apostola, lažni apostol (ARj)

Niki lažiapoštoli kukolj siju. (A. Kanižlić, *Sveta Rožalija*, 1780, *apud* ARj)

lažibiskup (lagati + biskup) osoba koja se lažno predstavlja za biskupa, lažni biskup (ARj)

Bijau onamo poslali Viktora, nikoga lažibiskupa. (Iv. Velikanović, Upućenja katoličanska, 1787, apud ARj)

lažibog (lagati + bog) lažni bog (ARj)

Vas svit krivim bogom i lažibogom štovanje i poštenje nosaše. (Iv. Velikanović, Upućenja katoličanska, 1787, apud ARj)

Ostavivši lažibogova štovanje. (Iv. Velikanović, Upućenja katoličanska, 1787, apud ARj)

lažicar (lagati + car) osoba koja se lažno predstavlja za cara, lažni car (ARj)

cg. Dok naj poslije opremi kolače lažicararu na polje Cetine. (P. Petrović, Pjesmotvorje, 1851, apud ARj)

cg. Ovo je bio prvi čin lažicara. (S. Ljubiša, Pripovijesti crnogorske i primorske, 1875, apud ARj)

srp. „Lažicar“ i uzurpator, Aleksandar, nije objavio „teralicu“ sa visokom „uvatninom“ otkako su me iz zemlje izagnali. (M. Janković, Dosije Golubić, 2013, www.marginalac.org, 14. 8. 2013)

lažidoktor (lagati + doktor) osoba koja se lažno predstavlja za doktora, lažni doktor (A, HER, VA)

bh. Lažidoktor si! (www.klix.ba, 2012, 14 .8. 2013)

lažigaće (lagati + gaće) dječje gaće s razrezom (R2M)

Pupavi mališani u [...] šarenim [...] lažigaćama [...] kreće se na put. (S. Ranković, 19.–20. st., apud R2M)

lažipatrijarha (lagati + patrijarh) osoba koja se lažno predstavlja za patrijarha, lažni patrijarh (ARj)

Car je Focija kao lažipatrijarhu protirao. (A. Kanižlić, Kamen pravi smutnje velike, 1780, apud ARj)

lažipauk (lagati + pauk) vrsta pauka, *Opilio parietinus*

Obični lažipauk (Opilio parietinus). Imaju zbijeno okruglo tijelo i izuzetno duge noge koje lako otpadaju i ne regeneriraju se. (www.wildcroatia.net, 2013, 25. 9. 2013)

lažiproha (lagati + proha ‘kukuruzni kruh ili pogača’) vrsta biljke, *Setaria viridis* (ARj)

lažiproha (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

lažiprorok (lagati + prorok) osoba koja se lažno predstavlja za proroka, lažni prorok (ARj)

Ne prorok, nego lažiprorok. (Iv. Velikanović, Upućenja katoličanska, 1787, apud ARj)

lažirod (lagati + rod) lažljivac (ARj), usp. *lažitorba*

Otiđi od mene, lažirole, stvorče od laži! (P. Radovčić, Način za dobro umriti, 1657, apud ARj)

Lažiroda ako l’ vraga čine ljudi... (J. Kavanjin, Bogatstvo i ubožtvo, 17.–18. st., apud ARj)

lažisabor (lagati + sabor) lažni sabor (ARj)

Iskupivši lažisabor, na istomu protiva papi Nikoli osudu proklestva proglasi. (Iv. Velikanović, Upućenja katoličanska, 1787, apud ARj)

srp. Po dolasku u Solun blaženi Nifont bi proizveden za arhijereja, na neopisanu radost vernih na muku zapadnih misionara koji su svuda sejali novačenja Florentinskog zborišta i lažisabora. (J. Popović, Žitija svetih, 1972–1977)

lažisinod (lagati + sinod ‘zasjedanje dostojanstvenika, sabor’) lažni sinod (ARj)

Vridan je nazvati se pseudosinodom ili lažisinodom. (A. Kanižlić, Kamen pravi smutnje velike, 1780, apud ARj)

lažitorba (lagati + torba) lažljivac (ARj, R2M, HER), usp. *lažirod*

lažitorba (D. Nemanić, *Čakavisch-kroatische Studien*, 1883, apud ARj)

U Bakru je neki lažitorba mutio dan na dan ljude nečuvenim grozotama što su se svarile u njegovoj glavi. (E. Kumičić, Urota zrinsko-frankopanska, 1893, apud HNK)

Ova politika socijalno-ekonomska, kulturno-znanstvena i financijska u hegemonijalnom stilu imperijalističkih lažitorba, kriminalaca i zločinaca. (www.advance.hr, 2012, 14. 8. 2013)

letibosna (letjeti + Bosna) osoba koja prenosi okolo sve što čuje (glasine, vijesti i sl.) (RSANU)

Letibosna je muško ili žensko čeljade koje leti kazati sve što čuje. (govori se u Lici, V. Arsenijević, *Zbirka reči*, 1881–1900, *apud* RSANU)

letilist (letjeti + list) 1. leptir tropskih krajeva kojem je gornja strana krila živo obojena, *Callima inachys* (R2M)

letilist (*Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, 1955–1964, *apud* R2M)

Leptir letilist jedan je od šampiona maskiranja. (www.bioteka.hr, 2012, 21. 10. 2013)

2. kukac tropskih krajeva iz porodice *Plasmidae*, zelenih krila kao list, *Phyllium siccifolium* (R2M)

letilist (*Zoološka terminologija i nomenklatura*, 1932, *apud* R2M)

letipas (letjeti + pas) 1. sisavac netopir, šišmiš *Pteropus edulis* (ARj, A, HER, VA, HJP)

letipas (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

U dijelu paviljona s noćnim životinjama posjetitelji već sada mogu vidjeti egipatske letipse (šišmiši). (*Vjesnik*, 2001, *apud* HNK)

2. nestalna osoba, stalno u pokretu, bez cilja, skitnica (R2M, ARJ), usp. *letivjetar*, *mastiblatović*, *probigora*, *probilijeska*, *probisvijet*, *probisvjetina*, *vucibatina*

Iz Kobilije i Hunije nije se čulo drugo do lelekanje i prenemaganje lješcara i himbenih letipasa. (M. Krleža, 20. st., *apud* R2M)

3. pas koji leti u letjelici

Nikamo bez najboljeg frenda: letipas hrabro u visine. (www.index.hr, 2013, 26. 11. 2013)

letivjetar (letjeti + vjetar) nestalna osoba, stalno u pokretu, bez cilja, skitnica (ARj, RSANU), usp. *letipas 2*, *mastiblatović*, *probigora*, *probilijeska*, *probisvijet*, *probisvjetina*, *vucibatina* srp. *Šta joj vredi ostajati sa onim crvom i onim alaukom, onim letivetrom, onim Vučkom!* (prinos L. K. Lazarevića *apud* ARj)

letizaba (letjeti + žaba) vrsta žabe tropskih predjela, *Rhacophoru reinwardti*, koja zahvaljujući velikoj površini opni između prstiju može jedriti kroz zrak prilikom skoka s drveća (RSANU)

Neke žabe borave u krošnjama drveća i imaju neobično dugačke prste s plivaćim opnama. Kad ih rašire, dobiju široke plohe, a kad skaču s drveća, kruže uzduhom kao da se spuštaju padobranom [...] Najpoznatija je javanska letižaba u gorskim šumama otoka Jave i Sumatre. (A. Brehm, Kako žive životinje, prev. N. Fink, 1939, apud RSANU)

Ogorčen što su Slytherini izgubili utakmicu, pokušao je sve oko sebe nasmijati tvrdnjom da će u sljedećoj utakmici Harryja na mjestu tragača zamijeniti letižaba široke gubice. (J. K. Rowling, Harry Potter i kamen mudraca, prev. Z. Crnković, 2000)

lezibaba (leći + baba) 1. vrsta biljke papratnjače, *Polipodium vulgare* (ARj, R2M)
lezibaba (B. Šulek, Jugoslavenski imenik bilja, 1879)

2. izljevak (u kulinarstvu)

Gotovu lezibabu prelijte sa kiselim mlijekom. (www.coolinarika.com, 2010, 14. 8. 2013)

3. lezbijka

Kome trebaju demonstracije duginih boja pedera i lezibaba. (www.udruga-gavran.hr, 14. 8. 2013)

lezibar (leći + bar) igra riječi s engl. *loungebar*, lokal s udobnim naslonjačima i foteljama (kojima se stvara ugođaj dnevne sobe) u kojem se poslužuju pića, usp. *ležibar*

lezibar (razgovorno, osob. priop. I. Marković, 22. 11. 2013)

ležibar (ležati + bar) lokal s udobnim naslonjačima i foteljama (kojima se stvara ugođaj dnevne sobe) u kojem se poslužuju pića, usp. *lezibar*

Iz ljepotišta idem u ležibar na poposlu. (www.index.hr, 2006, 26. 11. 2013)

lezihljebović (leći + hljeb) lijenčina, usp. *luftiguz 2, mlatimudan, prelivoda 1, vucimetla, zgubidan*

Uglavnom, da je bio lezihljebović koji ne zna previti i okupati dijete, ne znam šta bih. (www.forum.hr, 2011, 24. 9. 2013)

lezihljebović (razgovorno, osob. priop. D. Nemčić, 21. 10. 2013)

ližilonac (lizati + lonac) osoba koja se ulizuje drugima da bi stekla korist od toga, ulizica, udvorica (R2M), usp. *ližipjate, ližisahan, ližitabanović, mažizdjela, tarizdjela*

I svi gradski mažičizme i ližilonci sad će plesati. (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HNK)

ližiotar (lizati + oltar) osoba koja liže oltare, pobožna osoba koja mnogo vremena provodi u crkvi (ARj), usp. *molibog*

Ali ću imat ženu karljivu, ali lakomu, ali ližiotar. (M. Držić, 16. st., apud ARj)

ližipjate (lizati + pjati) ulizica, udvorica (ARj), usp. *ližilonac, ližisahan, ližitabanović, mažizdjela, tarizdjela*

S jednim koji pribivaše s kraljem i činjaše smijat kralja i njegove vitnike i koji zvaše se Ližipjate, a priimenkom Prtlačina. (N. Palikuća, *Himbenost pritankog veleznanstva Nasradinova*, 1771, apud ARj)

ližisahan (lizati + sahan ‘pliča bakrena zdjela, tanjur’) ulizica, udvorica (ARj, A, VA), usp. *ližilonac, ližipjate, ližitabanović, mažizdjela, tarizdjela*

srp. Parasit iliti pohljebnik ili još lepše ližisan. (D. Obradović, *Život i priključenja Dimitrija Obradovića*, 1788, apud ARj)

Imbecilni poltronski ližisahan od urednika predložio mu je da umjesto Petra stavi ime Staljina. (V. Pavletić, *Protivljenje*, 1970, apud HJR)

ližitabanović (lizati + tabanović) ulizica, udvorica, usp. *ližilonac, ližipjate, ližisahan, mažizdjela, tarizdjela*

Pošla za mnom sva sila onih grmalja, onih buzdovana, ližitabanovića i bezgaćara, pa kokošara, čankoliza i jebivjetara, pa onda gluponja, grizlica, vjetropira, hahara, čangrizavaca i ostale bratije, kakvi su probisvijeti, potucala, čapkuni, mangupi, fakini i obješenjaci. (I. Aralica, *Psi u trgovištu*, 1979, apud HJR)

lomigora (lomiti + gora) 1. koza ili jarac koji lomi goru, koji se vere na goru (ARj, R2M)

Svekra zove: „kozjibrade!“ a svekrvu: „čičoglava!“ a đeveru: „lomigore“. (V. S. Karadžić, *Pjesme I*, 1824, apud ARj)

lomigora (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* R2M)

2. osoba spremna na sve, pustolov (R2M), *usp. tarigora*

Ja sam lička lomigora! (F. Horvat-Kiš, *Odabrane pripovijetke*, 1902, *apud* HNK)

lomivrat (lomiti + vrat) osoba koji lomi vrat, bijesna, smiona osoba (ARj, R2M)

Vojvoda se hoće vojevanju, e ko bi mu bio lomivrate. (G. Martić /pseudonim: Radovan/, *Osvetnici IV*, 1862, *apud* ARj)

Zapjenjenom grivom bije (konj) lomivrat. (S. S. Kranjčević, 19. st., *apud* R2M)

lovidrug (loviti + drug) drug u lovu (RSANU)

S pogdjekojim se je lovidrugom i pokeckao, kad bi ga najedili. (I. Cepelić, *Malo šale*, 1936, *apud* RSANU)

Ivica Kopilović bio je omiljen među lovcima, dobar lovidrug i prijatelj. (www.lovac.info, 2013, 8. 11. 2013)

lovimuva (loviti + muha) osoba koja lovi muhe

lovimuva (M. Stevanović, *Imperativne složenice*, 1956)

luftiguz (luftirati + guz) *apud* njem. *Luftikus* 1. onaj koji ništa nema, siromah (R2M, HJP)

2. osoba koja ništa ne radi, luftira, lijenčina (HJP), *usp. lezihljebović, mlatimudan, prelivoda*
1, *vucimetla, zgubidan*

Opet je zbrisal na jedrenje, koji je on luftiguz. (www.zargonaut.com, 2013, 25. 9. 2013)

3. nestalna, lakomislena osoba (HJP), *usp. gonivjetar, jebivjetar, mlatišuma, palivjetar, tresisvijet, vrtivjetar* 2

4. vrsta muškog donjeg rublja

srp. „Luftiguz“ gaće izrađene su od 95 odsto pamuka i pet procenata likre. (www.novosti.rs, 2011, 14. 8. 2013)

S gospodinom poručnikom bi htio da govori, ja sam mu nevažan, gospodinu luftiguzu!! (M. Božić, *Neisplakani*, 1955), točno značenje nije utvrđeno

maminovac (mamiti + novac) 1. osoba koja nastoji izmamiti novac, koristi se trikovima i laskanjem da dođe do novca ili da nešto proda (R2M), usp. *mamipara 1, papilova*

2. stvar koja mami čovjeka da ju kupi, iako mu nije potrebna (R2M), usp. *mamipara 2, papilova*

srp. *Moj je trebnik moja knjiga, a to je sve maminovac, tričarija.* (M. Šapčanin, *Celokupna dela*, 1912, apud R2M)

Ima li vajde od toga ili je to samo još jedan maminovac? (www.forum.hr, 2006, 25. 9. 2013)

3. reklame, emisije, kvizovi koji mame čovjeka da nepotrebno potroši novac, usp. *mamipara 3, papilova*

mamipara (mamiti + para) 1. osoba koja nastoji izmamiti novac, koristi se trikovima i laskanjem da dođe do novca ili da nešto proda (R2M, A, VA, HJP), usp. *maminovac 1, papilova*

srp. *Ima tamo mamipara, čuvaj se od njih kao od ognja.* (M. Lalić, 20. st., apud R2M)

2. stvar koja mami čovjeka da ju kupi, iako mu nije potrebna (R2M), usp. *maminovac 1, papilova*

Nameće mu (da kupi) neke besposlice i mamipare, ogledalca, paunova pera i pištaljke od crvena šećera. (I. Andrić, 20. st., apud R2M)

mamipara (razgovorno, južna Hrvatska, možda pozajmljeno iz srpskoga jezika, osob. priop. I. Marković)

3. reklame, emisije, kvizovi koji mame čovjeka da nepotrebno potroši novac

srp. *Mamipara za nesanicu.* (www.vesti.rs, 2006, 26. 8. 2013)

mastiblato (mastiti + blato) osoba ili životinja koja hoda po blatu (ARj), usp. *gaziblato 2*

mastiblato (govori se u Istri, D. Nemanić, *Čakavisch-kroatische Studien*, 1884, apud ARj)

mastiblato (govori se u Primorju, F. Kurelac, *Imena vlastita i splošna domaćih životin*, 1867, apud ARj)

2. nepoznato značenje

Kojekakvi borci za ljudska prava, političari, udruge za građanska prava i slična mastiblata to podržavaju. (www.srednja.hr, 2013, 25. 9. 2013)

mastiblatović (mastiti + blato) nestalna osoba, stalno u pokretu bez cilja, skitnica (R2M), usp. *letipas 2, letivjetar, probigora, probilijeska, probisvijet, probisvjetina, vucibatina*

Putem nas dostiže nekoliko besposlenih mastiblatovića. (J. Dukić, *Iz dnevnika jednog magarca*, 1925, apud R2M)

mastibrk (mastiti + brk) osoba koja mnogo jede, izjelica (R2M), usp. *izjedipogača, mastigrlo, nabidrob, punitrbuh*

Bijaše taj rođak mastibrk (ali u njega ne bijaše ni brka ni brade) dakle – mastigrlo u nekoga jako visokoga gospodina koga je naš rođak vazda nazivao „lustrišimuš“. (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HJR)

Mališani iz Doljanije maskirani u tradicionalne maske mastibrka, kolombrka idu od kuće do kuće sa zašiljenim drvenim ražnjićem, a domaćini ih darivaju slaninom, kobasicom i kolmobarima – posebnim kolačima s rupom koji se nataknu na ražnjić. (www.index.hr, 2012, 25. 9. 2013)

mastigrlo (mastiti + grlo) osoba koja mnogo jede, izjelica (R2M), usp. *izjedipogača, mastibrk, nabidrob, punitrbuh*

Bijaše taj rođak mastibrk (ali u njega ne bijaše ni brka ni brade) dakle – mastigrlo u nekoga jako visokoga gospodina koga je naš rođak vazda nazivao „lustrišimuš“. (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HJR)

mažibrada (mazati + bradu) osoba koja mazi ili gladi bradu (R2M)

srp. Da opipamo četničke mažibrade kako im prijaju makarone. (M. Lalić, 20. st., apud R2M)

mažičizma (mazati + čizma) čistač cipela, sluga, ulizica, dodvorica (R2M), usp. *metičizma*

Ja sam odsele svoj čovjek i svoj gospodar, te ničiji sluga i mažičizma. U mene je novaca dosta, a gledat ću da ih i nadalje zaslužim. (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HJR)

mažimed (mazati + med) slatkorječiva osoba, dobar govornik (ARj)

Lazanja ili mazalo, koji rasteže beside i navija na slatko govorenje. Reče mu se: mažimede moj! (ZNŽOJS, 1896, *apud* ARj)

mažizdjela (mazati + zdjela) ulizica, dodvorica (R2M), *usp. ližilonac, ližipjate, ližisahan, ližitabanović, tarizdjela*

Neće biti tako, gradski mažizdjelo! (A. Kovačić, 19. st., *apud* R2M)

mesihljeba (mijesiti + hljeb) osoba koja mijesi kruh

mesihljeba (M. Stevanović, *Imperativne složenice*, 1956)

metičizma (mesti + čizma) čistač čizama, sluga, ulizica, dodvorica (R2M), *usp. mažičizma*

Deder, gradska metičizmo, niti beknuti nećeš sada! (A. Kovačić, 19. st., *apud* R2M)

mislibolesnik (misliti + bolesnik) umišljeni bolesnik, hipohondar

mislibolesnik (T. Brezovački, *Mislibolesnik ili hipokondrijakuš*, 1802)

mlatimudan (mlatiti + muda) besposličar, lijenčina, *usp. lezihljebović, luftiguz 2, prelivoda 1, vucimetla, zgubidan*

Jer kad ulazi u prostoriju, prvo ulazi Gucci, a nakon po ure mlatimudan. Glavom bradom i mudima. (*Dubrovački vjesnik*, 2005, *apud* HNK)

Sve dok neki mlatimudani misle da su dovoljno bitni da se ne pojavljuju na ispitima i da se ne ispričavaju za takvo ponašanje koje je brate opetovano... (www.facebook.hr, 2013, 25. 9. 2013)

mlatipara (mlatiti + para) osoba koja zarađuje mnogo novaca (obično na lak način) (R2M)

srp. On je i „lažac“ i „hvalisavac“ i „mlatipara“. (*Politika*, 1958, *apud* R2M)

Da nas uvjeri u suprotno brojem objavljenih i prodanih knjiga in toto, kao da je isto da li netko čita kakvu stranu ili domaću pisачku mlatiparu ili vrijedna autora. (T. Ladan, *Premišljanja*, 1964, *apud* HJR)

Hoćemo li se tako ponovno upecati u mrežu osvjedočenih prevaranata i bezobzirnih mlatipara. (*Vjesnik*, 2005, *apud* HJR)

mlatipero (mlatiti + pero) nepoznato značenje

mlatipero (S. Babić, *Tvorba riječi*, 2002)

mlatislama (mlatiti + slama) osoba koja radi besmislen, jalov posao (RSANU), usp. *vrtiprah*

srp. To je čovek! [...] A ne vi, zevzeci, mlitavci i mlatislame. (M. Branko, *Deda-Joksim*, 1921, *apud* RSANU)

mlatišuma (mlatiti + šuma) lakomislena, neozbiljna osoba, vjetropir (R2M), usp. *gonivjetar* 2, *jebivjetar*, *palivjetar*, *vrtivjetar* 2

mlatišuma (S. Ristić – J. Kangrga, *Rečnik srpsko-hrvatskog i nemačkog jezika*, 1928, *apud* R2M)

molibog (moliti + bog) bogomoljac (ARj, R2M), usp. *ližiotar*

bogomoljac (V. S. Karadžić, *Srpske narodne pripovijetke*, 1853, *apud* ARj)

mrsipetak (mrsiti + petak) osoba koja mrsi petkom (ARj), usp. *mrsipetka*

Veliki je petak u Katoličkoj crkvi dan posta i nemrsa (a ona čeljad koja bilo kojega petka mrsi ne zaslužuje ljepše ime nego mrsipetak, mrsipetka). (www.matica.hr, 2002, 25. 9. 2013)

mrsipetka (mrsiti + petak) osoba koja mrsi petkom (ARj, R2M), usp. *mrsipetak*

mrsipetka (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Veliki je petak u Katoličkoj crkvi dan posta i nemrsa (a ona čeljad koja bilo kojega petka mrsi ne zaslužuje ljepše ime nego mrsipetak, mrsipetka). (www.matica.hr, 2002, 25. 9. 2013)

mutikaša (mutiti + kaša) osoba koja pravi smutnju, spletkari (ARj, R2M, RHJ), usp. *mutivoda*, *strizibuba* 2

Gradske mutikaše ne će se već umećati izmišljenim nesrećami bijednoga puka. (M. Pavlinović, *Radišu Bog pomaže*, 1871, *apud* ARj)

A to ga je baš peklo, jer će postati u očima svojih pozvanika neznalica, petljanac i mutikaša. (J. Kušan, *U procijepu*, 1954, *apud* HJR)

Može i da bi onaj tko bi tako nešto izjavio ispao neznalica, smutljivac i mutikaša koji želi prevariti državu. (*Glas Slavonije*, 2004, *apud* HNK)

mutimir (mutiti + mir) osoba koja remeti, narušava mir (R2M), usp. *rušimir*

Dok tvoji grijesi svi ne dozriju, a onda na te gnjev obori, ti mutimiru ovog jadnog svijeta! (M. Bogdanović, 20. st., *apud* R2M)

mutivoda (mutiti + voda) osoba koja otežava situaciju, koja zbunjuje (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), *usp. mutikaša*

srp. Od otalen jedan mutivodo, sve mi jesi vode zamutio. (govori Sjever Jugu, V. Krasić, *Srpske narodne pjesme*, 1880, *apud* ARj)

Iz svlačionice je u četvrtak izjurio Ibrahim Duro, jedan od mutivoda, i tumačio nazočnima: Mi smo zapravo moralni pobjednici. (Vjesnik, 2002, *apud* HNK)

muzikrava (musti + krava) 1. muškarac koji nije za muške poslove (R2M)

muzikrava (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1935, *apud* R2M)

2. ono na čemu se može dobro zaraditi, *krava muzara*

To su obično i redovito podloge dugotrajnim, ali inače odvjetnikom veoma obljubljenim parnicam, jer svakomu je poznato, da je proces o smetanju posjeda, a po gotovo takav o „priznanju prava vlasništva“—„dobra muzikrava!“ (Šumarski list, 1901, *apud* www.sumari.hr, 26. 9. 2013)

Je', sve je zemlja – žesti se Mrko – i čovik je zemlja, a ne muzikrava! (M. Božić, *Neisplakani*, 1955, *apud* HJR)

Ne sagradi li hrvatska samu sebe i sa time kapital ostane u državi bit ćemo samo tržište, muzikrava, hrana za vrane. (www.dragovoljac.com, 2010, 26. 9. 2013)

nabidrob (nabiti + drob) osoba koja mnogo jede, izjelica, proždrljivac (ARj), *usp. izjedipogača, mastibrk, mastigrlo, punitrbuh*

cg. Dodijala mi vonja prislača, što ovi nabidrob svak dan u loncima gotovi. (S. Ljubiša, *Pripovijesti crnogorske i primorske*, 1877, *apud* ARj)

nabiguz (nabiti + guz) osoba koja često jede i pije na tuđi račun, koja želi dobiti što besplatno, proći bez plaćanja, muktaš, *usp. nabiguzac, nabiguzica, nabiguzičina, nabiguzija, nabipuška*

A ja ti se kunem, da ovaj prag više nikada neće prekoračiti nijedan tvoj svetac, muktožder i nabiguz. (I. Raos, Nemojte nam kosti pretresati, 1970, apud HJR)

Politika šupljačenja, visoko preopterećena prekomjernim priopćenjima za javnost, glavna je karakteristika rada Brkan Darka i njemu sličnih „nabiguz“ koji su obišli pola svijeta i skršili milione maraka donacija. (www.sanela.info/blog, 2013, 27. 9. 2013)

nabiguzac (nabiti + guz) osoba koja često jede i pije na tuđi račun, koja želi dobiti što besplatno, proći bez plaćanja, muktaš, usp. *nabiguz, nabiguzica, nabiguzičina, nabiguzija, nabipuška*

Bješe i neki kokan prsoviti, neki pustosvat – nabiguzac nadaleko! (M. Božić, Neisplakani, 1955, apud HJR)

nabiguzica (nabiti + guzica) osoba koja često jede i pije na tuđi račun, koja želi dobiti što besplatno, proći bez plaćanja, muktaš (ARj, R2M, RHJ, HJP), usp. *nabiguz, nabiguzac, nabiguzičina, nabiguzija, nabipuška*

nabiguzica (A. Della Bella, Dizionario, 1728, apud ARj)

Laži i maži! Večere, ručkovi, banketi, šampanjac, torte, majoneze! Cilindraši! Nabiguzice! Guzaju se po automobilima, po ložama, salonima, šinjoni, lornjoni, lak i frak, zlato, dijamanti, briljanti, buzoranti, glumice, balerine... (R. Marinković, Kiklop, 1965)

On je jedna nabiguzica! (www.dnevno.hr, 2011, 26. 8. 2013)

nabiguzičina (nabiti + guzica) osoba koja često jede i pije na tuđi račun, koja želi dobiti što besplatno, proći bez plaćanja, muktaš (ARj), usp. *nabiguz, nabiguzac, nabiguzica, nabiguzija, nabipuška*

nabiguzičina (govori se u Lici, J. Stulli, Rječosložje, 1806, apud ARj)

Nikad od vas nabiguzičina u panamskom šeširu. (www.večernji.hr, 2010, 26. 8. 2013)

Čudno kako ona nabiguzičina i izjelica i kušač vina ružnousti bljutković novinar izmišljenih razgovora nije bio na žderačini. Fuj. (www.index.hr, 2013, 25. 9. 2013)

nabiguzija (nabiti + guz) osoba koja često jede i pije na tuđi račun, koja želi dobiti što besplatno, proći bez plaćanja, muktaš (ARj), usp. *nabiguz, nabiguzac, nabiguzica, nabiguzičina, nabipuška*

nabiguzija (govori se u Lici, prinos J. Bogdanovića *apud* ARj)

Istina ne pada mi na pamet da ja skačem oko nekih nabiguzija koji će doći da se samo najedu.
(www.zena.hr, 26. 8. 2013)

nabikuća (nabiti + kuća) mačka koja ne lovi miševе, nego se skita od kuće do kuće (ARj)

nabikuća (ZNŽOJS, 1896, *apud* ARj)

„Mačku“ Zdenka Jelčića, kako ga je opjevao u svojoj baladi, najviše bi odgovaralo ime nabikuća tj. onaj koji se najviše voli skitati, zaboravljajući pritom obvezu lovljenja.
(www.croatia.ch, 2008, 26. 8. 2013)

nabipuška (nabiti + puška) osoba koja često jede i pije na tuđi račun, koja želi dobiti što besplatno, proći bez plaćanja, muktaš (ARj), usp. *nabiguz*, *nabiguzac*, *nabiguzica*, *nabiguzičina*, *nabiguzija*

srp. Eno onog nabipuške vazdašnjega! (V. Vrčević, *Srpske narodne pripovijetke*, 1868, *apud* ARj)

nadriguz (nadrijeti + guz) 1. dječja igra loptom (ARj)

nadriguz (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

2. bahata, umišljena osoba, usp. *napnikur*

A vidi ovog nadriguza – hahahaha!!!! Jadna zemljo i tupavi narode!!! (www.info.hr, 2011, 25. 9. 2013)

bh. U Chicagu se održavaju demonstracije oko 500.000 imigranata, ljudi koji misle da niko nema pravo da ih politički diskvalifikuje zato što dolaze iz druge zemlje, iz tzv. drugih kultura, koje neki bijeli američki serator-senator i nadriguz smatra neameričkim, zbog čega im je uskraćeno pravo na osnovna građanska prava. (www.bhdani.com, 25. 9. 2013)

nadriknjiga (nadrijeti + knjiga) neobrazovana osoba, koja je samo načela po koju knjigu (ARj, R2M)

Ovo je za one slavenske nadriknjige, koje viču, da su ove riječi proste. (V. S. Karadžić, *Danica*, 1828, *apud* ARj)

Po svoj je to prilici mudra dosjetka kojekakvih nadriknjiga i puko etimološko naklapanje, koje ne vrijedi ništa. (www.mojkordun.com, 2005, 26. 8. 2013)

nadriliječnik (nadrijeti + liječnik) osoba bez potrebne školske naobrazbe i stručne kvalifikacije koja obavlja poslove liječnika, lažni, samozvani liječnik, nazoviliječnik (ARj, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *trujsvijet, varijlijek*

nadriliječnik (B. Šulek, *Nemačko-hrvatski rječnik*, 1860, *apud* ARj)

Nadriliječnik prijavljen policiji: Tijekom tretmana pacijentici slomio ruku! (Večernji list, 26. 8. 2013)

napniguša (napeti + guša) osoba koja napinje gušu, grlo (R2M)

Napnigušo, kreketalo! [...] govorio rak žabi kad su se psovali. (V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

napnikur (napeti + kur) bahata, umišljena osoba (ARj), usp. *nadriguz 2*

Zar se ti onog napnikura bojiš? (govori se u Lici, prinos J. Bogdanovića apud ARj)

Napnikur – momčić, pubertetlija. (J. Karakaš, Vulgarizmi i seksizmi u ričniku ličke ikavice, 2011)

navlačkapa (navlačiti + kapa) dječja igra u kojoj se djeca navlače, natežu oko kapa stavljenih na gomilu (R2M)

navlačkapa (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1932, *apud* R2M)

nazoviprijatelj (nazvati + prijatelj) lažni prijatelj (A, HER, VA)

Stoga je dobro upitati se: Kakve prijatelje želim imati – nazoviprijatelje koji me vole zbog onoga što posjedujem ili prave prijatelje koji me vole zbog mojih lijepih osobina? (www.jw.org, 2013, 28. 10. 2013)

A bez obzira na to živio Gatsby početkom 20. ili pak 21. stoljeća, u svojem bi domu sigurno primao nazoviprijatelje koje bi očaravao njegov stil. (www.limun.hr, 2013, 28. 10. 2013)

Tko ti više može željeti dobro osim tvojih roditelja? Neki kolega iz škole, klippan s ulice, nazovi prijatelj? (www.ministrant.net, 28. 10. 2013)

nečujglas (čuti + glas) osoba čiji se glas ne čuje (ARj)

srp. *Otъ Pagaruše na Nečujglasъ* (štam. *Ne-čuj-glasъ*) i *prêko dêla* (u staroj srpskoj državi). (*Monumenta serbica*, 1858, apud ARj)

nekaćiperka (kaćuniti se 'kititi se' + pero) ženska osoba koja nije sklona pretjeranom kićenju, opr. *kaćipera*, *kaćiperka*

Pronaći nekaćiperku danas je pravi luksuz. (www.pug.hr, 2012, 13. 8. 2013)

palidrvce (paliti + drvce) apud njem. *Zündhölzchen*, šibica, žigica (ARj, R2M, RHJ, HER, HJP)

srp. *On se maši za palidrvce.* (M. Milićević, *Zimnje večeri*, 1879, apud ARj)

Tražim i pipam po ormariću, po rubovima ognjišta, po stolu [...] ali palidrvca nigdje naći. (V. Nazor, *Priče s ostrva*, 1927, apud HJR)

bh. *Slomila mi srce kao palidrvce.* (D. Merlin, www.lyricstranslate.com, 2009, 25. 9. 2013)

paligorka (paliti + gora) zla žena (ARj, R2M)

paligorka (kaže se zloj ženi, V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

Pa ja nisam ni kurva, ni „ok-djevojka“, već sam paligorka. Mrzim vas. (www.peperonity.com, 2006, 25. 9. 2013)

paliguz (paliti + guz) pogrda (ARj)

Čuvam se ja dobro onoga paliguz. (prinos J. Bogdanovića apud ARj)

palihiza (paliti + hiža) osoba koja podmeće požar (ARj), usp. *palikuća*, *pališuma*

palihiza (I. Belostenec, *Gazophylacium*, 1740, apud ARj)

palihisa (J. Voltiggi, *Ričoslovník*, 1803, apud ARj)

palikuća (paliti + kuća) osoba koja podmeće požar (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *palihiza*, *pališuma*

palikuća (A. Della Bella, *Dizionario*, 1728, apud ARj)

Nedaleko selo kao da je mrtvo, kao da neće da kvari posla palikući. (K. Š. Gjalski, Pod starim krovovima, 1886, apud HNK)

Piromani i marni palikuće, nastavili sa svojom rabotom kao da ispunjavaju petogodišnji plan uništavanja šume. (Vjesnik, 2003, apud HNK)

palikuća (razgovorno, osob. priop. D. Nemčić, 23. 10. 2013)

palikoža (paliti + koža) ono što pali kožu (R2M)

srp. Ona palikoža kopriva načini nam ljuti bol, ožeže kao vatra. (Matica list za književnost i zabavu, 1867, apud R2M)

Prije 7580 godina bio je jedan zmaj, zvao se Palikoža ali prijatelji su ga zvali trepko. (www.blogdnevnik.hr, 2006, 26. 9. 2013)

Neka „no name“ četkica i ono smeće od gillette after shave palikoža. (www.portalsatova.com, 2012, 26. 9. 2013)

palipan (paliti + pan) nepoznato značenje (ARj)

Od Dunava do Dunava, do dva cara carevina, gusen gusenica, palipuška, palipan, drž' se seko za katan. (V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

palipuška (paliti + puška) nepoznato značenje (ARj)

Riječ kojoj je potvrda samo u primjeru navedenom kod palipan. U tom primjeru nema smisla, ali bi se mogla upotrebljavati za čovjeka koji pali puške, tj. koji rado puca iz pušaka. (ARj)

Od Dunava do Dunava, do dva cara carevina, gusen gusenica, palipuška, palipan, drž' se seko za katan. (V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

pališuma (paliti + šuma) osoba koja podmeće požar, usp. *palihiza, palikuća*

Problem je što možeš naći samo jednog našeg bombaša, a pališuma, lopova, i bahatih Janeza koji se ovdje ponašaju kao da je već sav Jadran njihov, bez trunke poštovanja prema HR državi i njenim zakonima, ima na bacanje. (www.forum.hr, 2010, 26. 9. 2013)

Ali, s vlastitim imenom u novine ne žele jer, a sada već šapuću, nikad ne znaš tko pališuma uistinu može biti. (www.slobodnadalmacija.hr, 2012, 27. 8. 2013)

Isto ka prvi put, učitelj nas je postrojila, podilija novinske trake i reka: „sad ćemo vidit ko je bija pališuma a ko šibicodavac!“ (www.blogdnevnik.hr, 2013, 26. 9. 2013)

palivjetar (paliti + vjetar) vjetropir, obješenjak (R2M), usp. *gonivjetar 2, jebivjetar, luftiguz 3 mlatišuma, vrtivjetar 2*

srp. *Vratio se Jablan đilkoš, palivetar [...] posle sedam godina stranstvovanja i ludovanja po svetu.* (D. Radić, 20. st., *apud* R2M)

pamtivijek (pamtiti + vijek) u izrazu *od pamtivijeka*: od kad je svijeta i vijeka, od kad čovjek pamti za sebe, oduvijek (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP)

Njima je sve tako reći jednako i ustanovljeno od pamtivijeka. (F. Šišić, *Hrvatska povijest*, 1906, *apud* HJR)

Eto taj narod naš – Hrvati – mučio se i trapió od pamtivijeka. (K. Š. Gjalski, *U noći*, 1886, *apud* HNK)

Povezanost Dubrovnika i Trebinja postoji od pamtivijeka, posebno kada je riječ o trgovini. (www.24sata.info, 2013, 27. 8. 2013)

papilova (papati + lova) nepoznato značenje, vjerojatno kao *mamipara*, *maminovac*, usp. *mamipara*, *maminovac*

Papilova, uloží da množi, papilova, plaću mi oglođi, papilova, uloží da se množi, papilova, papilova. (glazbeni sastav TBF, *Papilova*, 2007)

pazikuća (paziti + kuća) 1. osoba koja pazi na kuću s više stanova i stanara i na red u njoj, domar, kućepazitelj (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP)

pazikuća (B. Šulek, *Nemačko-hrvatski rječnik*, 1860, *apud* ARj)

Pazikuća mi je kazao, da je gospojica Vera bila bolestna u julu; a zatim da je čitava obitelj otišla na liječenje nekuda u Štajersku; kuda, nije mi znao reći. (M. C. Nehajev, *Bijeg*, 1917, *apud* HJR)

Stari pazikuća jedne je godine umro, vrt je postajao sve zapušteniji, ljetnikovac se urušio. (*Vjesnik*, 2000, *apud* HNK)

2. jedna od domaćih biljaka puzavica, čuvarkuća (ARj, A, HER, VA, HJP)

pazikuća (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879, *apud* ARj)

Čuvarkuća ima brojna druga imena: čuvarka, divlje smilje, gromovna trava, netres, pazikuća, uhovnik, žednjak... (www.glas-slavonije.hr, 2013, 26. 9. 2013)

pazikula (paziti + kula) kula s koje se promatra okolina, promatračnica (R2M), usp. *pazitoranj*

Podno bedema stisnule se [...] kućarice [...] s visokim [...] dimnjacima što [...] strše u vis poput pazikula. (J. Draženović, Povijest, 1901, apud R2M)

Vidiš, alem, koliki je žena rizik, odnosno kocka. Pazi kula od karata. I koliko podnosimo zbog vas – u kockanje se upuštamo. (www.forum.hr, 2009, 21. 10. 2013)

pazitoranj (paziti + toranj) toranj s kojega se promatra okolina (R2M), usp. *pazikula*

Odavle se spuštao zid nizbrdo do Mesničke ulice, gdje su stajahu Mesnička vrata, branjena od tvrda strelišta i dva gvozdena topa. U pol južnoga zida virio je u svijet visoki pazitoranj, a u njem tanko zvonce „Habernik“. (A. Šenoa, Zlatarovo zlato, 1871, apud HJR)

Uz svaka od tih velikih vrata pružio se izvan gradskog zida, na zgodnu za to mjesto, također drven pazitoranj u vis, zvan Habernik. (H. Dragošić, Crna kraljica, 1921)

Već 1874/75 služba je organizirana sa 5 spremišta izvan sjedišta Društva, te je uključivo i lokaciju pazitoranja vatrogasna djelatnost obnašana na 7 lokacija. (www.vatrogasci-medjimurja.com, 2013, 26. 9. 2013)

pecibrav (peći + brav ‘mužjak ovce i koze’) osoba koja okreće brava koji se peče (R2M)

Plamen laznu i osvijetli dva dječaka [...] Bješe onaj mali pecibrav i drugi nešto stariji. (S. Matavulj, 20. st., apud R2M)

pecirakija (peći + rakija) prostak, neuk čovjek (R2M, VA)

Sin jednoga šijačkoga pecirakije pak se zaljubiti ozbiljno u aristokratkinju, groficu! (A. Kovačić, Fiškal, 1882, apud HNK)

pecirepuša (peći + rep) vrsta ptice (ARj)

pecirepuša (govori se u Dubrovniku, M. Rešetar, Der štokavische Dialekt, 1907, apud ARj)

pirivatra (piriti + vatra) 1. osoba koja piri vatru (ARj, R2M)

Odmah nalože vatru, pa ga izuju i počnu ga istiha odgrijevati [...] pošto ga dobro odgriju i napoje rakijom, metnu ga na nosila [...] i donesu u selo, i od tadaj ga zovu pirivatra. (V. S. Karadžić, Rječnik, 1852, apud ARj)

2. zanesenjaka (R2M)

Ah to je pirivatra, to je žeravica, to je ... bezumnik! (F. Kurelac, *Fluminensija*, 1862, apud R2M)

pjevidrug (pjevati + drug) osoba s kojom se dijele sretni i zadovoljni trenuci u životu (ARj, R2M, A, HER, VA, HJP), opr. *plačidrug*, *plačidrug*

Daj ti mene plačidrug, a pjevidrug je lasno naći! (V. S. Karadžić, *Kovčežić*, 1849, apud ARj)

Tüköry mi je kolega, Hac Vilmoš pjevidrug, Sajc i Sladović vinska braća. (A. Kovačić, *Feljtoni i članci*, 1952, apud HNK)

plačidera (plakati + dera) osoba koja često plače i dere se, drekavac, plačljivac, cmizdravac (obično o djetetu) (ARj), usp. *cvilidreta*

plačidera (S. Ristić – J. Kangrga, *Rečnik srpsko-hrvatskog i nemačkog jezika*, 1928, apud ARj)

plačidrug, plačidrug (plakati + drug) osoba koja je drug u plakanju, s kojom se dijeli nevolja (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), opr. *pjevidrug*

Daj ti meni plačidrug, a pjevidrug je lasno naći! (V. S. Karadžić, *Kovčežić*, 1849, apud ARj)

Jest, negdje bi tu još morao biti onaj tvoj plačidrug Smokvina, ako nije iskoristio strku i pobjegao. (J. Horvat, *Mačak pod šljemom*, 1962, apud HJR)

Yes, a onda taj divni čovjek pada ko pokošen, srce mu nije izdržalo i eto nevolje, pazi usporeni film – ovaj naš plačidrug se baca naprijed i daje umjetno disanje te masažu srca ne bi li spasio život dobrog čovjeka. (www.index.hr, 2008, 26. 9. 2013)

Svojim bugarenjem Brozoviću asistira plačidrug S. Babić. (www.novosti.com, 2010, 26. 9. 2013)

plačipička (plakati + pička) plačljiva osoba, koja stalno plače, kuka, žali se, tuži, oplakuje sama sebe, plačljivac, cmizdravac (A, VA), usp. *cvilidreta*, *plačipičketina*, *plačipičkica*, *plačipizda*

Da li bi vam općenito bio privlačan muškarac koji je plačipička, u bilo kojoj situaciji? (www.forum.hr, 2012, 26. 11. 2013)

Možda je poruka nekada izravna, možda je protkana kroz neki satirični tekst, no svatko ima pravo da se izrazi, zato nemojte biti plačipičke, to što netko nema lijepo mišljenje o vama nije kraj svijeta. (www.znet.hr, 2012, 5. 11. 2013)

Samo da Luka ne postane plačipička po uzoru na Kristinu jer ću mu onda par šamara podijeliti odmah! (www.facebook.com, 2012, 26. 11. 2013)

plačipičkica (plakati + pička) plačljiva osoba, koja se stalno žali, kuka, tuži, oplakuje sama sebe, plačljivac, cmizdravac, usp. *cvilidreta*, *plačipička*, *plačipičketina*, *plačipizda*

Kojekakve plačipičkice samo tuguju nad tužnom ljubavlju. (www.index.hr, 2009, 5. 11. 2013)

Mala plačipičkica. (www.hrsport.net, 2013, 26. 11. 2013)

Stoga svaka čast kolegi Nenadu Marjanoviću Fricu, koji mu je javno odaslao poruku, na presici nakon nogometne utakmice u Puli između Istre i Dinama, a kad je plačipičkica Jurčić takozvani trener Dinama, počeo veličati ničim izazvan lik i djelo tog istog Mamića, poručio da ga nabije na ku... (www.5portal.hr, 2013, 26. 11. 2013)

plačipičketina (plakati + pička) plačljiva osoba, koja se stalno žali, kuka, tuži, oplakuje sama sebe, plačljivac, cmizdravac, usp. *cvilidreta*, *plačipička*, *plačipičkica*, *plačipizda*

Plačipičketina... (www.iskrica.tportal.hr, 2011, 26. 11. 2013)

Bio je pjesnik i intelektualac, ali ujedno i najveća plačipičketina koju sam ikad srela. (www.forum.net.hr, 2011, 26. 11. 2013)

plačipizda (plakati + pizda) plačljiva osoba, koja se stalno žali, kuka, tuži, oplakuje sama sebe, plačljivac, cmizdravac, usp. *cvilidreta*, *plačipička*

Primjerice, odakle onoj plačipizdi što je čela bit kalif umjesto kalifa 500 tisuća kuna na računu? (Dubrovački vjesnik, 2005, apud HNK)

Moderatori otvorite topik je li drake bio plačipizda? (www.index.hr, 2007, 27. 8. 2013)

U jednom velikom gradu živjela je jedna mala plačipizda. (www.dnevnik.hr, 2008, 5. 11. 2013)

pletigaća (plesti + gaća) 1. vrsta pauka (ARj)

srp. *Jedan pauk, što se viđa po zidovima izvan kuća; ne vidjeh ga, pa ga ne mogu ni označiti; riječ ovu prvi put čuh u Vrhovinama.* (M. Medić, *Prinos narodnoj terminologiji biljaka i životinja*, apud ARj)

2. nepoznato značenje

Nemoš joj ni pod brhan, a ni pod pletigaće priići. Udilj vrluda. (www.forum.hr, 2008, 7. 10. 2013)

pletikapa (plesti + kapa) vrsta biljke (ARj)

neka biljka, kojom se djeca igraju (u Turskoj Hrvatskoj, ZNŽOJS, 1896–1939, apud ARj)

pletikosa (plesti + kosa) muškarac s upletenom kosom (R2M)

srp. *pletikosa* (S. Ristić, *Rečnik*, 1928, apud R2M)

pletikoš (plesti + koš) osoba koja plete koševe (ARj, R2M), usp. *pletikrošnja*, *pletikotarica*

srp. *pletikoš* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, apud ARj)

pletikrošnja (plesti + krošnja) 1. osoba koja plete krošnje (ARj, R2M), usp. *pletikoš*, *pletikotarica*

Majstor pletikrošnja. Krošnje je još lakše oplesti nego kotaricu, zato se ovo govori kao i pletikotarica. (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

2. nepoznato značenje (ARj)

Što bi se imalo bratski narodu da o vratu objesi, bratimi se pletikrošnjami. (M. Pavlinović, *Različiti spisi*, 1875, apud ARj)

pletikotarica (plesti + kotarica) osoba koja plete kotarice, košarice (ARj, R2M), usp. *pletikoš*, *pletikrošnja*

Majstor pletikotarica. U Srba se ovo kaže kome za podsmijeh, jer oni svaki sebi kotarice pletu, pa misle, da toga majstora i nema. (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

pletipravda (plesti + pravda) osoba koja plete pravdu u svoju korist, riječ je jamačno načinio sam pisac (ARj, R2M)

Ja sam najčestitiji, kaže pletipravda. (M. Pavlinović, *Različiti spisi*, 1875, apud ARj)

Ne ćemo pismodera [...] ne ćemo pletipravde. (M. Pavlinović, *Različiti spisi*, 1875, apud ARj)

pletisanka (plesti + san) osoba, predmet ili pojam koji plete sne (R2M)

srp. Neumorna pletisanko, što pletivo pleteš tanko među javom i med snom. (L. Kostić, 20. st., apud R2M)

srp. Mnogi su u ime Hrista, u ime njegovog učenja o ljubavi, blagosti i praštanju naticali ljudima na vratove gvozdene ogrlice sa zupcima okrenutim unutra i bukagije oko gležnjeva, a isto to i u ime lijepe i poletne komunističke pletisanke o sveopštem bratstvu. (www.mudremisli.com, 2012, 21. 10. 2013)

pratibrod (pratiti + brod) riba koštunjača iz nadreda tvrdoperki, dobila ime po tome što često prati brodove, *Naucrates ductor* (HJP)

fanfan morska riba s poprečnim šarama (Naucrates ductor), iz porodice bitinica (Carangidae), pratibrod (HJP)

pratibrod (www.proleksis.lzmk.hr, 2012, 2. 11. 2013)

prđibaba (prđjeti + baba) vrsta letećeg kukca, usp. *prđibuba* 1

Tom opisu (izgled i ponasanje), po meni, najbolje odgovara tzv. prđibuba, il' ono bijese prđibaba, mhm [...] Inace, imaju specifičan zvuk letenja, pa zbog toga se i nazivaju, ovako kako se nazivaju. (www.elitesecurity.org, 2008, 21. 10. 2013)

bh. One bube smeđe, koje se pojavljuju pred akšam i kako se više smrači sve ih je više – aka prđibaba. (www.forum.bih.net, 2009, 21. 10. 2013)

prđibuba (prđjeti + buba) 1. vrsta letećeg kukca, usp. *prđibaba*

Ja ću ti reći šta ima u njenoj bašci: prđibuba, oink, oink, i tako sve neke romantične stvari, uz romantičnu mjuzu od rokeru s moravu: kristivoju noge smrdu na Banovom brdu... (www.kultni.forumcroatian.com, 2013, 27. 11. 2013)

bh. *Prdibuba je, kao što joj i samo ime kaže jedna velika buba koja proizvodi zvuk najzajebanijeg vojnog helikoptera.* (www.blogger.ba, 2004, 27. 11. 2013)

bh. *Tom opisu (izgled i ponasanje), po meni, najbolje odgovara tzv. prdibuba, il' ono bijese prdibaba, mhm [...] Inace, imaju specifičan zvuk letenja, pa zbog toga se i nazivaju, ovako kako se nazivaju.* (www.elitesecurity.org, 2008, 21. 10. 2013)

2. nepoznato značenje

Što god mislili o Kreši (govnar, prdibuba, seronja, picajzla) on je ipak od riječi, uvijek redovno popuši! (www.forum.net.hr, 2008, 27. 11. 2013)

prdikana (prdjeti + kana?) zatvor, tamnica (R2M)

prdikana (S. Ristić – J. Kangrga, *Rečnik srpsko-hrvatskog i nemačkog jezika*, 1928, apud R2M)

Čovjek je bio sigurno dobar za okolinu, a ženu je zlostavljao, i sad će ona fino u prdikanu, a ovog ljigavca će svi žaliti, što je zaslužio to je i dobio. (www.danas.net.hr, 2013, 21. 10. 2013)

Dvojica braće koji su mi rod, na žalost su u prdikani, zato što su bili dobri. (www.hrhb.info, 2013, 21. 10. 2013)

prdizvek (prdjeti + zvek) 1. onaj koji glasno pušta vjetrove, u šali (ARj)

prdizvek (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

2. soj graha (ARj, A)

prdizvek (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

3. brbljavac (ARj, A, HER, VA, HJP), usp. *hlapimuha* 3, *prelivoda* 3

prdizvek (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

Baš je onaj mali iritantni prdizvek. (www.forum.hr, 2012, 28. 8. 2013)

prelivoda (preliti + voda) 1. besposličar (R2M), usp. *lezihljebović*, *luftiguz* 2, *mlatimudan*, *prdizvek* 2, *vucimetla*, *zgubidan*

2. šeprtlja (R2M)

3. brbljavac (R2M), usp. *hlapimuha 3, prdizvek 3*

Fratri su ga smatrali manijakom i prelivodom, a građanstvo uhodom, ili učenom budalom. (I. Andrić, 20. st., *apud R2M*), točno značenje nije utvrđeno

bh. Mnogo je manje prelivoda tamo nego kod nas u istočnoj Bosni. (R. Čolaković, 20. st., *apud R2M*), točno značenje nije utvrđeno

Gđa S. Kordić nemilosrdno je secirala brojne mitomanske zablude u hrvatskome jezikoslovlju, čvrsto zagrizavši u debelo meso naših jezičarskih prelivoda i svrzimantija [...] koji su iz broja u broj tih časopisa panično pištali, pitajući se što, zapravo, hoće ta žena? (www.jutarnji.hr, 2010, 30. 9. 2010), točno značenje nije utvrđeno

E jesi prelivoda čim to priznaš. Svaka čast. (www.index.hr, 2010, 5. 11. 2013), točno značenje nije utvrđeno

prišipetlja (prišiti + petlja) osoba koja pristaje uz koga iz koristoljublja, prirepak, prirepaš (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *krpiguz 3*

prišipetlja (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud ARj*)

Ne može se više povratiti u općinu kao načelnik, ne, nego kao plentra, prišipetlja, kao sablast svoje smrti. (J. Kosor, *Miris zemlje i mora*, 1925, *apud HJR*)

Bilo kako bilo, njezin je sud o političarima bio iznimno osoban i doista konzervativan: Procjenjivala ih je po vrlinama odlučnosti i sposobnosti postizanja ciljeva, stoga je mnoge svoje stranačke prišipetlje mrzila. (www.tportal.hr, 2013, 28. 8. 2013)

probigora (probiti + gora) skitnica, lupalac (ARj, R2M), usp. *letipas 2, letivjetar, mastiblatović, probilijeska, probisvijet, probisvjetina, vucibatina*

cg. No se prođi svijeta, svijet je za skitače, probigore i beznišnjake. (S. Ljubiša, *Pripovijesti crnogorske i primorske*, 1875, *apud ARj*)

Prvi je skitač, probigora, drugi: varalica, tat. (E. Kumičić, *Urota zrinsko-frankopanska*, 1893, *apud HNK*)

Portugalac kazivaše da sam ušljivac, probigora, odrpanac. (F. de Quevedo, *Životopis lupeža*, prev. J. Tabak, 2013, www.mirgo1.co.uk, 28. 8. 2013)

probiguz (probiti + guz) 1. biljka *Artemisia* (ARj)

probiguz (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879, *apud* ARj)

2. proljev

Ovo su neki od čistih hrvatskih izraza: proljev – probiguz. (www.blog.dnevnik.hr, 2008, 27. 9. 2008)

probiljeska (probiti + lijeska) besposlen čovjek koji besciljno luta, skitnica (ARj), *usp. letipas 2, letivjetar, mastiblatović, probigora, probisvijet, probisvjetina, vucibatina*

Nego nam baš svijem zazorno, što se ona probiljeska, lugar Curo do nje uhvati. (M. Delić, *Bosanska vila*, 1887, www.idoconline.info, 28. 8. 2013)

probisvijet (probiti + svijet) skitnica, protuha (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), *usp. letipas 2, letivjetar, mastiblatović, probigora, probiljeska, probisvijet, probisvjetina, vucibatina*

srp. probisvijet (Đ. Popović, *Poznavanje robe ili nauka o robi trgovačkoj*, 1852, *apud* ARj)

Državotvornost maska kojom se može zakrinkati svaki probisvijet i svaki pustolov, kad je državnim udarom zauzeo vlast. (M. Krleža, *Eppur si muove*, 1938, *apud* HJR)

Mare Tončina je isfrustrirana i psihički rastrojena, razočarana žena koju je njezin čovik, kako ga sama opisuje, probisvijet, ostavio prije četiri godine i nije joj se više javio. (Vjesnik, 2004, *apud* HJR)

probisvjetina (probiti + svijet) skitnica, protuha (A, HER, VA, HJP), *usp. letipas 2, letivjetar, mastiblatović, probigora, probiljeska, probisvijet, vucibatina*

prospiruka (prosuti + ruka) rasipnik (ARj), *usp. raspikuća*

prospiruka (J. Stulli, *Rječosložje*, 1806, *apud* ARj)

prtlažina (prtiti + laž, lažina?) nepoznato značenje

S jednim koji pribivaše s kraljem i činjaše smijat kralja i njegove vitnike i koji zvaše se Ližipjate, a priimenkom Prtlažina. (N. Palikuća, *Himbenost pritankog veleznanstva Nasradinova*, 1771, *apud* ARj)

pržibaba (pržiti + baba) zla, podla, nemoralna osoba osoba (ARj), usp. *smrdibuba 2, smrdivrana 2*

srp. *Al' se i danas čini hajduku najveća sramota i poruga, kad mu se reče, da je lopov i pržibaba.* (V. S. Karadžić, *Život i običaji naroda srpskoga*, 1867, *apud ARj*)

srp. *Al' besjedi Valjavac Jakove: Ti Ćurčija, jedan pržibabo! Ni stari ti četovali nisu, već čuvali krave po Srijemu.* (V. S. Karadžić, *Narodne srpske pjesme*, 1833, *apud ARj*)

Zaboravljeni zemljak pržibaba Budalina Tale. (T. Ladan, *Bosanski grb II*, 1990, *apud HJR*)

punišake (puniti + šake) igra kartama (ARj, R2M)

punišake (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud ARj*)

srp. *Nekad bi se malo i pokartali punišaka.* (M. Šapčanin, 20. st., *apud R2M*)

srp. *Mora se doneti iz Beča karte za punišake i marjaše.* (J. S. Popović, *Pokondirena tikva*, 1838)

punitrbuh (puniti + trbuh) sladokusac, izjelica (ARj), usp. *izjedipogača, mastibrk, mastigrlo, nabidrob*

punitrbuh (A. Jambrešić, *Lexicon Latinum*, 1742, *apud ARj*)

raspikuća (rasuti + kuća) rastrošna osoba, koja rasipa imovinu (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *prospiruka*

Ako muž bude zarnik (tj. kockar), tat, raspikuća. (*Libro od mnozijeh razloga*, 1520, *apud ARj*)

A nakon svoje smrti ostavio samo dugove i neutjerive vjeresije drugih bećara raspikuća. (M. Begović, *Giga Barićeva i njezinih sedam prosaca*, 1940, *apud HJR*)

Hulk „raspikuća“ Hogan spiskao stotine milijuna dolara. (www.mojtv.hr, 2011, 28. 8. 2013)

razbibriga (razbiti + briga) ono što služi za razonodu, zabavu, opuštanje, što oslobađa od brige i pruža zadovoljstvo (R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *razbituga*

Ovdje leži Damina, do nedavno sladka razbibriga, a sada briga i žalost gospodarice svoje. (I. K. Sakcinski, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, 1886, *apud HJR*)

Žena, što ne obavlja ženske poslove i ne želi žensku razbibrigu nego ko muškarac posjećuje kavanu i čita knjige... (J. P. Kamov, *Isušena kaljuža*, 1950, apud HNK)

Ljetna razbibriga organizirana je za djecu školske i predškolske dobi. (www.kutina.in, 2012, 28.8.2013)

razbigrad (razbiti + grad) 1. dječja igra u kojoj se lopta baca na kamen koji se zove *grad* (ARj)

srp. *razbigrad* (M. Milićević, *Život Srba seljaka*, 1894, apud ARj)

2. osvajač, razaratelj

A on potrči za Kiparkom s okrutnom među videć da je božanstvo bez snage i nije od onih boginja jedna što ume da upravlja borbama ljudskim, i da nije Enija razbigrad, a ni Atena. (Homer, prev. T. Maretić, *Ilijada*, 1953)

razbiguz (razbiti + guz) 1. poledica (R2M)

razbiguz (V. S. Karadžić, *Srpski rječnik*, 1935, apud R2M)

srp. *Koji crni, ima snega i poledice napolju je razbiguz.* (www.upoznavanje.net, 2013, 27. 9. 2013)

2. osoba koja razbija, razbijač, apud engl. *kickass*

Sad ste me zainteresirali za film. Jedva čekam da se razbiguz pojavi. (www.forum.hr, 2010, 27. 9. 2013)

3. homoseksualac, usp. *dajguz*

srp. „*Razbiguz*“ *kruzer stigao u Dubrovnik.* (www.telegraf.rs, 2013, 27. 9. 2013)

4. nepoznato značenje

Ček malo da to nije razbiguz... (www.forum.dnevnik.hr, 2013, 27. 9. 2013)

Sada red i razbiguz daju besplatno pic... (www.forum.dnevnik.hr, 2013, 27. 9. 2013)

razbituga (razbiti + tuga) osoba ili predmet koji pruža rasonodu (R2M), usp. *razbibriga*

I ovu je oranjavila tuga za mrtvim, tuga koju samotne žene nose godinama, jer više nemaju žive razbituge. (M. Božić, *Neisplakani*, 1955, *apud* HJR)

razbivojska (razbiti + vojska) 1. osoba koja razbija vojske, pobjedonosni ratnik (R2M)

Za sina razbivojske Ahileja kćer je udavo. (Homer, prev. T. Maretić, 1932, *apud* R2M)

2. osoba koja raspušta vojsku

Takvo razmišljanje Lizistrata odaje već imenom; u prijevodu s antičkog grčkog znači ona koja raspušta vojsku ili razbivojska. (www.kazalište.hr, 2010, 27. 9. 2013)

razvigor (razviti + gora) 1. proljetni vjetar, lahor (ARj, R2M, A, HER, VA, HJP)

Raduj se radu, razdraganom radu, i razvigoru žarkih nadahnuća. (G. Krklec, *Pjesme*, 1947, *apud* R2M)

srp. *O svaki naš krov [...] udara vjetar razvigor, ali u beogradskom baletu to [...] ne osjećaju.* (R. Zogović, *Na poprištu*, 1947, *apud* R2M)

2. naziv za mjesec u kojem bilje počinje zelenjeti (ožujak) (ARj, R2M)

srp. *Vrisnuće vruci martom razvigorom, zahujat šuma gusta i duboka.* (D. Kostić, *Govor zemlje*, 1952, *apud* R2M)

razvigorac (razviti + gora) 1. proljetni vjetar, lahor (ARj, R2M, A, HER, VA, HJP)

srp. *Lišće se brzo [...] razvije, i to u proljeće, kad obično počne da duva vetar razvogorac.* (K. Crnogorac, *Botanika*, 1871, *apud* ARj)

srp. *Proljetni vjetar, koji duva sa svije(h) strana.* (*Srpski etnografski zbornik*, 1902–1909, *apud* ARj)

srp. *Taman smaza pljeskavicu, kad dunu vetar razvigorac.* (www.uns.org.rs, 2013, 27. 9. 2013)

2. naziv za mjesec u kojem bilje počinje zelenjeti (ožujak) (R2M)

razvrzigr (razvrći + igra) osoba koja kvari igru ili društvo (ARj, R2M)

razvrzigr (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Opazih, međutim, kako se jedan među njima nekako drži postrani; premda se činilo da sa svojim trijeznim i zamišljenim licem nastoji da ne bude razvrziga u veselom kolu svoju raspoloženih drugova, ipak se sustezao i nije tako bućio kao ostali. (H. Melville, Moby Dick, prev. Z. Gorjan – J. Tabak, 1978)

Sve to gleda Sancho i ni na što se ne žali, nego, da se složi sa znanom izrekom: „U igri ne valja biti razvrziga“, zamoli od Ricota mijeh, te ga uperi onako kao drugi, jednako u slast kao svi oni. (M. Saavedra, Bistri vitez don Quijote od Manche, prev. I. Velikanović – J. Tabak, 2002)

rušigrad (rušiti + grad) buntovnik, revolucionar (R2M)

Činilo se [...] da je to onaj omladinski „rušigrad“ prkosni slobodni mislilac. (V. Petrović, 20. st., apud R2M)

rušikuća (rušiti + kuća) silovit čovjek (ARj), usp. *užgislama*

rušikuća (u Pisarovini, u Hrvatskoj, V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik*, 1908–1923, apud ARj)

rušimir (rušiti + mir) osoba ili ono što ruši, narušava mir, izaziva nered (R2M), usp. *mutimir*

srp. rušimir (S. Ristić, *Rečnik*, 1928, apud R2M)

Na slici je Rušimir. Točno mu je 3 mjeseca i unio je totalni nered u našu kuću. (www.ljubimci-forum.com, 2008, 27. 9. 2013)

srp. Odnosi Rusije sa EU koji u posljednje vreme nisu baš najbolji izloženi su novom iskušenju. „Rušimir“ je Poljska koja je stavila veto na pregovore EU – Rusija i pozvala Brisel da uvede ekonomske sankcije prema Moskvi. (www.ruvr.ru, 2006, 27. 9. 2013)

rušitrud (rušiti + trud) osoba koja ruši, uništava tuđi trud (R2M)

srp. Alfa je glava – alfa, to je um, početak svega, dušin neimar, što u njoj zida budućnosti sjaj; a omega – jest, omega je kuk, sramota, trbuh, lakomost, i blud zidara umnog večni rušitrud –to, omega je svemu, svemu kraj. (L. Kostić, Spomen na Ruvarca, 1865, apud R2M)

sjecikesa (sjeći + kesa) lopov, kradljivac (HER, VA, HJP), usp. *kradikesa*

Mi smo i potpaljivači svih tih masa palikuća, grlosječa i sjecikesa, mi smo to i svojeručno.
(Vjesnik, 2000, apud HNK)

A šta vi mislite čime se bave svi političari i prateće brigade doušnika nitkova i sjecikesa?
(www.index.hr, 2013, 29. 9. 2013)

skočibuba (skočiti + buba) opći naziv za insekte porodice tvrdokrilaca (R2M)

skočibube (Zoološka terminologija, 1932, apud R2M)

Ovdje se prvo pojavljuju protozoe koje se hrane bakterijama i gljivicama, a nakon njih i prvi višestanični organizmi kao što su stonoge, gliste, skočibube i druge koje usitnjavaju i miješaju materijal. (www.kompost.hr, 27. 11. 2013)

srp. *Elateridae – skočibube su veoma rasprostranjene.* (www.agropartner.rs, 2013, 29. 9. 2013)

skočidjevojka (skočiti + djevojka) 1. brza i okretna djevojka (R2M)

Običan čovjek bio bi ju okrstio vragolastom skočidjevojkom. (A. Šenoa, 19.–20. st., apud R2M)

2. djevojka koja bez pristanka roditelja pobjegne momku, bjegunica (R2M)

srp. *Iz njihove porodice još dosada [...] niko nije skočidjevojku uzeo.* (S. Sremac, 20. st., apud R2M)

skočimiš (skočiti + miš) 1. glodavac, *Jaculus jaculus*, iz porodice skočimiša (*Dipodidae*) vrlo dugih stražnjih nogu kojima se snažno odbacuje, živi u SI Africi (ARj, R2M, HER, VA, HJP)

skočimiš (Zoološka terminologija, 1932, apud R2M)

Okružena je i zmijoglavim ribama, albino žabom čija koža ima antibakterijsko djelovanje, skočimiševima [...] Sve te egzotične životinje zajedno ne zahtijevaju toliko vremena i brige.
(Večernji list, 1999, apud HNK)

Rusi u svemir poslali deset pustinjaških skočimiševa. (www.dnevnik.hr, 2007, 29. 9. 2013)

2. narodna igra u Srbiji (ARj)

srp. *skočimiš* (Srpski etnografski zbornik, 1902, apud ARj)

smaknikapa (smaknuti + kapa) vrsta hladnog oružja, usp. *smičikapa*

Kako vam je ime? – upita Skšetuski. – Kad ste maloprije kazivali, miješao se pan Zagloba, te nisam mogao ništa razumjeti. – Podbipjenta. – Brusipeta. – Smaknikapa iz Mišodropca. – Nije šija nego vrat! (H. Sienkiewicz, *Ognjem i mačem*, prev. M. Kralj, 1995)

Izgledao je veoma prikladno, tim više što mu je o pasu, umjesto krvničke smaknikape, visjela laka kriva sablja u pozlaćenim koricama. (H. Sienkiewicz, *Ognjem i mačem*, prev. M. Kralj, 1995)

Zatim izvadi iz korica strašnu smaknikapu [...] i odmah se počnu razlijegati jauci, urlanje, prizivanje u pomoć, zveket mačeva. (H. Sienkiewicz, *Ognjem i mačem*, prev. M. Kralj, 1995)

smičikapa (smicati + kapa) nepoznato značenje, usp. *smaknikapa*

smičikapa (H. Sienkiewicz, *Ognjem i mačem*, prev. Lazar R. Knežević, 1965)

smrdibaba (smrdjeti + baba) 1. vrsta ptice, *Coracias garrulus* (ARj, R2M)

smrdibaba nekakva tica, velika kao golub, ali po perju ljepša od njega, nego kažu da smrdi. (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

smrdibaba (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, *apud* ARj)

2. starija ženska osoba neugodna mirisa

bh. *Uh uh cijenim ako je od prdibabe za smrdibabu, ovaj smrdibabe za prdibabu, ne od prdibabe za prdibabu.* (www.dernek.ba, 2009, 29. 9. 2013)

smrdibuba (smrdjeti + buba) 1. stjenica, kukac reda polukrilaca, *smrdljivi martin* (R2M)

smrdibuba (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Na malinama, kupinama, jagodama [...] (živi) kupinina smrdibuba. (A. Brehm, *Kako žive životinje*, prev. N. Fink, 1939, *apud* R2M)

srp. *Zbog poremećene klime i visoke vlažnosti prethodnih dana, smrdibube napadaju Beograđane.* (www.kurir-info.rs, 2012, 28. 8. 2013)

2. pakosna, zlobna osoba (R2M), usp. *pržibaba*, *smrdivrana 2*

srp. *Pisar ga dočepa za rame: Stoj, smrdibubo! [...] Umeš da činiš pakosti, a posle bežiš.* (S. Ranković, 20. st., *apud* R2M)

smrdivrana (smrdjeti + vrana) 1. vrsta ptice, *Coracias garrulus* (ARj, R2M), usp. *smrdibaba smrdivrana* (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

srp. *Evo ovde, preko puta nas na Slatini, tu se doselilo u obalu Pescare toliko Bregunica, Pcelarica i Smrdivrana, da je to meni licilo na neke leptirove.* (www.nautickiforum.com, 2011, 29. 9. 2013)

2. zlobna, nemoralna osoba (R2M), usp. *pržibaba, smrdibuba 2*

srp. *Kome li ovo od nas hoće da se podsmehne ova smrdivrana?* (L. Komarčić, *Jedan razoren um i zapisnik jednog pokojnika*, 1908, *apud* R2M)

Nova porcija bljuvotina iz pera kaptolske smrdivrane... (www.vecernji.hr, 2003, 29. 9. 2013)

Nova prduckanja ove kaptolske smrdivrane. Treba se sjetiti toga, uljepšao si mi dan. (www.vecernji.hr, 2013, 29. 9. 2013)

srbiguzica (svrbjeti + guzica) šipak ili šipurak, biljka i njezin plod, *Rosa rubiginosa et canina* (ARj), usp. *svrbiguz*

srp. *Šipak ili šipurak, biljka i njezin plod* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, *apud* ARj)

srbiguzica (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

Uz put reste [...] srbiguzica ili divlja ruža. (govori se u Poljici, u Dalmaciji, ZNŽOJS, 1896–1939, *apud* ARj)

Haha [...] pa samo se drž' teme [...] na nar sam mislio. Napisa sam „mali“ , jer su oni divlji malešni. Da sam mislio na pasjaču, napisa bi srbiguzica. (www.forum.hr, 2012, 29. 9. 2013)

strizibar (strići + bar) nepoznato značenje

Volim: zgodne strizibubane, blato u ljeto, strizi–barove u njemu plešem. (www.blog.dnevnik.hr, 2006, 30. 9. 2013)

strizibuba (strići, strizati + bube) 1. porodica kukaca iz reda tvrdokrilaca, *Cerambycidae* (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *strižibuba*

srp. *strizibube* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, apud ARj)

Učenici osnovnih škola Vjenceslav Novak i Brestje naučili su još da se gljive i paprat razmnožavaju pomoću spora, a od životinja su identificirali stonoge, gujavice, skakavce, strizibube, žabe i punoglavce. (Vjesnik, 2002, apud HJR)

2. osoba koja rovari, spletkar, intrigant, usp. *mutikaša, mutivoda*

Ispod prividne i blještave javne scene ruju strizibube i beštije koje smo svi mi krivo birali. (Vjesnik, 2000, apud HJR)

Ne volim: glupe ljude koji me mrze, napirlitane strizibube. (www.blog.dnevnik.hr, 2006, 30. 9. 2013)

strizibuban (strići + buba) nepoznato značenje, usp. *strizibuba, strižibuba*

Volim: zgodne strizibubane, blato u ljeto, strizi–barove u njemu plešem. (www.blog.dnevnik.hr, 2006, 30. 9. 2013)

strižibuba (strići + buba) porodica kukaca iz reda tvrdokrilaca, *Cerambycidae* (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *strizibuba*

*Strižibube su pretežno krupni insekti sa vrlo dugim i tankim pipcima. (V. Stanimirović, *Izgnanici*, 1924, apud R2M)*

srp. *Po slikama koliko vidim ovo je napad od kućne strižibube, a sa njom se nije šaliti. (www.stolarskaradionica.com, 2010, 2.1.2014)*

svrbiguz (svrbjeti + guz) 1. šipak, plod divlje ruže, *Rosa canina* (R2M), usp. *srbiguzica*

svrbiguz (B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879)

svrbiguz (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1935, apud R2M)

2. svrbež koji se osjeća u čmaru, ako se jede šipak (R2M)

svrbiguz (M. Deanović, *Rječnik*, 1956, apud R2M)

svrzibrada (svrći + brada) muškarac koji obrije bradu (ARj, R2M)

Čovjek koji jedamput ostavi bradu, pa je opet obrije. (V. S. Karadžić, 1852, *apud* ARj)

svrziglavica (svrći + glavica) jad, nevolja koji muče glavu (ARj)

Ne prate ga neke svrziglavice, jadi, bijede, otkako postane, dok ga nestane. (ZNŽOJS, 1896–1939, *apud* ARj)

svrzikapa (svrći + kapa) osoba koja odbacuje, mijenja svoje mišljenje, politički nazor, vjeru i sl. (ARj, R2M)

odmetnik, odtržak, svrzikapa (P. Vitezović, *Lexicon latino-illyricum*, 1700, *apud* ARj)

Nego su bili [...] svrzikape, ki su se bogu [...] zneverili. (J. Mulih, *Škola Kristuševa kršćanskog navuka*, 1744, *apud* ARj)

svrzimantija (svrći + mantija) 1. svećenik koji je ostavio svoje zvanje, raspop (ARj, R2M, A, RHJ, HER, HJP), usp. *svrzipop*

svrzimantija (A. Della Bella, *Dizionario*, 1728, *apud* ARj)

Stajao je naime u sumnji, da je u neku ruku i on bio u savezu sa svrzimantijom fratrom Martinovićem i drugovima njegovim. (K. Š. Gjalski, *Diljem doma: zapisci i priče*, 1899, *apud* HJR)

2. osoba koja mijenja stavove ovisno o situaciji radi vlastitog probitka, prevrtljivac

Sve će više biti konvertita i svrzimantija koji će se praviti da ne znaju o kome i o čemu se radi pa će još ispasti da je HDZ pao s neba, iako se on ovoj zemlji nije, naravno, dogodio slučajno. (www.tportal.hr, 2011, 30. 9. 2013)

Nije se obzirao na nikakve zapreke koje su mu postavljane ne samo od UDB-e i njezinih suradnika ovdje, nego i od onih ulizica i svrzimantija koji su se radi vlastitih probitaka uvijek grabili za skute ljudi poput njega. (www.dragovoljac.com, 2013, 30. 9. 2013)

svrzipop (svrći + pop) svećenik koji je ostavio svoje zvanje, raspop (ARj, R2M), usp. *svrzimantija* 1

Makar reko da je trijest posjeko Zupčana i svrh trijest svrzipopa Luku. (G. Martić /pseudonim: Radovan/, *Osvetnici II*, 1862, *apud* ARj)

svrzislov, svrzislovo (svrći + slovo) osoba koja napusti školu (ARj, R2M)

Ima nekije(h) niskije(h) ljudi koji umiju ponešto čitati i zovu ih svrzislovi. (Srbsko-dalmatinski magazin, 1867, apud ARj)

cg. Stavljamo na znanje „opismenjenom svrzislovu“ koji naše pismo kvalifikuje „nepodpisano“. (www.montenet.org, 1998, 28. 8. 2013)

šorkapa (šorati ‘tući’ + kapa) naziv igre (ARj, R2M)

šorkapa (V.S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

Šorkapa naziv igri u kojoj se kapa nogama šora, čuška. (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, apud ARj)

srp. Na glavi (im) novi čisti šeširići [...] iz kojih još nisu pili vode na Tisi [...] niti se njima igrali „šorkape“. (S. Sremac, 20. st., apud R2M)

taridrvo (trti + drvo) vrsta kornjaša (ARj)

taridrvo (J. Šloser, *Fauna kornjaša trojedne kraljevine*, 1877–1879, apud ARj)

tarigora (trti + gora) pustolov (ARj, R2M), usp. *lomigora*

tarigora (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

tarigora (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, apud ARj)

tariguz (trti + guz) toaletni papir

Primijetio sam da na wc papiru aka tariguzu ima nogometnih sličica. (www.blog.hr, 2008, 6. 12. 2013)

I sad mi nikako nije jasno kaj je poanta u parfimiranju tariguza? (www.forum.hr, 2012, 6. 12. 2013)

tariguza (trti + guz) toaletni papir

Pogledajte ovu lokalnu tariguzu. Ne treba vam crtati šta će vam ostati na rukama kad se ista razmrvi tijekom uporabe. (www.blog.dnevnik.hr, 2010, 6. 12. 2013)

tarikamen (trti + kamen) osoba koja tare kamen (ARj)

tarikamen (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

tarikamen (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, *apud* ARj)

taritava (trti + tava) kuhar, kuharica (ARj)

Onoga, što sprema u kužini, (zovu) lončina ili taritava. (govori se u Poljici u Dalmaciji, ZNŽOJS, 1896–1939, *apud* ARj)

tarizdjela (trti + zdjela) osoba koja se ponižava da bi stekla nečiju naklonost, ulizica, udvorica, čankoliz (R2M), *usp. ližilonac, ližipjate, ližisahan, ližitabanović, mažizdjela*

Gdje je Popara, da nam ne pomaže raspremati? Ta on je pravi zdjelonoša i tarizdjela. (W. Shakespeare, *Romeo i Julija*, prev. M. Bogdanović, 1927)

tecikuća (teći + kuća) domaćin, domaćica u kući (ARj, R2M)

tecikuća (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Ko ne pije, tecikuća, a ko pije raspikuća! (V. Bogišić, *Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena*, 1874, *apud* ARj)

Nego mi reci, je li liječnik, u najtočnijem smislu riječi, o kome si upravo govorio, tecikuća ili vidar bolesnika? (Platon, *Država*, prev. M. Kuzmić, 2001)

trčilaža (trčati + laža) osoba koja raznosi laži (ARj)

trčilaža (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Žao mi je, što nema tu onih trčilaža, pa da čuju, što su bili hrvatski kraljevi, a kamo li, da nas je Austrija izmislila i stvorila! (L. Katić, *Tri najveća hrvatska kralja*, 1943, *apud* HJR)

Mudro zbori iskusni zadarski trčilaža i milicijski doušnik bivšeg sustava koji evo pod stare dane mora uvoditi fiskalnu blagajnu i držati se zakona. (www.057info.hr, 2013, 28. 8. 2013)

tresigaća (tresti + gaće) 1. ptica kobac, *Accipiter nisus* (ARj)

tresigaća (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

Tresigaća, kobac ili orao, koji u zraku na jednom mjestu stoji i krilima tresu. Kad ga djeca opaze, poviču: „Vidi tresigaće, tu si stao gaćama tresti“. (govori se u Lici, prinos J. Bogdanovića *apud* ARj)

2. plašljivac, kukavica, usp. *brusipeta*

A još bi se teže među tresigaćama našao netko od novinara koji se danas bune da ih prisluškuju Tuđmanove tajne službe. (*Nacional*, br. 108–265, *apud* HNK)

tresigrob (tresti + grob) nevaljalo i zločesto dijete, čiji se roditelji zbog njegove nevaljalštine u grobu tresu (ARj)

Radi tvoje nevaljalštine, moj tresigrobe, često će me svit mrtvu spomeniti, i moje će se mrtve kosti u grobu potrest. (zabilježeno u Vinkovcima, prinos S. Pavičića *apud* ARj)

tresisabljica (tresti + sabljica) onaj koji se pravi važan i ima sablju kao obilježje da je časnik (R2M)

srp. Vi ste ozbiljan mlad čovek, a ne kao ostali đaci i tresisabljice, koji su zgodni za jednu noć čardaša, smeha i lakog razgovora. (V. Petrović, 20. st., *apud* R2M)

tresisvijet (tresti + svijet) neozbiljan čovjek, ženskar (R2M)

Ti znaš kakov je to tresisvijet i da mu kadšto ženska uzica ne škodi. (A. Šenoa, 19. st., *apud* R2M)

trujsvijet (trovati + svijet) osoba bez potrebne školske naobrazbe i stručne kvalifikacije koja obavlja poslove liječnika, lažni, samozvani, nazoviliječnik, nadriliječnik, usp. *nadriliječik, varilijek*

trujsvijet (S. Ivšić, *Nešto o riječima složenima s nadri-*, 1906–1907)

tucibatina (tući + batina) osoba koja batina, bije, tuče, nemilosrdno postupa (R2M), usp. *tucibrat*

Posao mu je uspijevao i cvao, jer je stvorio bijesnih četovođa, ljutih tucibatina. (A. Šenoa, 19. st., *apud* R2M)

tucibrat (tući + brat) osoba sklon tući (R2M), usp. *tucibatina*

Bilo je po toj prilici suditi da je to star ukrućen tucibrat. (A. Šeona, 19. st., apud R2M)

I postaje vam odjednom jasno kako je moguće da su toga tucibrata, svađalicu i bekriju volele mnoge žene po Evropi i da su najbolji ljudi tražili njegovo društvo, dopisivali se i prijateljavali sa njim. (I. Andrić, Kuća na osami, 1976)

tucikljun (tući + kljun) 1. ptica djetlić (ARj)

Tucikljun je djetlić, ptica jaka i oštra kljuna koja lupa po drvetu. (www.matica.hr, 2003, 26. 9. 2013)

2. osoba koja tucikljuna ‘dosađuje dugačkim govorom’ (ARj), usp. *tucikljuna*

Pravi si tucikljun! (prinos M. Milasa, 1894, apud ARj)

tucikljuna (tući + kljun) osoba koja tucikljuna ‘dosađuje dugačkim govorom’ (ARj), usp. *tucikljun*

Što će ti taka tucikljuna? (prinos M. Milasa, 1894, apud ARj)

tuciluk (tući + luk) oruđe za tucanje bijelog luka (ARj)

srp. *tuciluk* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1852, apud ARj)

tucimravinac (tući + mravinac) vrsta ptice, bijoglavka, vijoglava, kupimrav, *Junx torquilla* (ARj)

tucimravinac (M. Hirtz, *Rječnik narodnih zoologičkih naziva*, 1928, apud ARj)

tucivuk (tući + vuk) lovac (ARj)

Onaj naš tucivuk ubio je orla krstaša. (prinos M. Medića apud ARj)

tužibaba osoba koja tužaka (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP)

tužibaba (zabilježeno u Orahovici i Slavoniji, prinos S. Ivšića, 1905, apud ARj)

Dat će ti sve, nije tužibaba ni nadut... (J. Pavičić, *Poletarci*, 1937, apud HNK)

Glavna haaška tužibaba kaže da je Gotovina u Hrvatskoj. (Dubrovački vjesnik, 2005, apud HNK)

užgislama (užgati + slama) nagao, naprasit čovjek, usp. *rušikuća*

Mislio si golišavče, smrdljivko, užgislamo, hladimuho itd., da te se bojim! (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HJR)

užgislama (www.slavoljubpenkala.hr, 21. 10. 2013)

vadičep (vaditi + čep) pomagalo kojim se vade čepovi iz grlića boce (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP)

vadičep (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, apud ARj)

Ovaj vadičep radi na principu dvostrukog zglobnog mehanizma kako bi brzo i lako otvorio svaku bocu. (www.vino.hr, 2012, 28. 8. 2013)

vadičep (razgovorno, osob. priop. M. Nemčić, 27. 11. 2013)

vadidno (vaditi + dno) oruđe kojim se vadi dno (ARj)

srp. *vadidno* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, apud ARj)

vadiglib (vaditi + glib) 1. oruđe kojim se čisti luka (ARj)

vadiglib (govori se u Dubrovniku, prinos L. Mrazovića apud ARj)

2. sprava za čišćenje noktiju

bh. *Pet stvari koje morate imati u torbici vadiglib – sprava za vadjenje gliba iz noktiju.* (www.teen.ba, 2008, 28. 8. 2013)

vadikol (vaditi + kolac) sprava kojom se vade kolci i stupovi (ARj)

vadikol (B. Šulek, *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja*, 1874, apud ARj)

vadivijek (vaditi + vijek) ono što vadi ili uzima, grabi vijek (tj. život) (ARj, R2M)

Kakav težak posao ili zao put, gdje čovjek svoj život gubi. (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

vadizub, vadizube (vaditi + zub) osoba ili sprava koja vadi zub (ARj)

vadizube (A. Della Bella, *Dizionario*, 1728, apud ARj)

vadizub (B.Šulek, *Nemačko-hrvatski rječnik*, 1860, apud ARj)

varilijek (variti + lijek) osoba bez potrebne školske naobrazbe i stručne kvalifikacije koja obavlja poslove liječnika, lažni, samozvani, nazoviliječnik, nadriliječnik, usp. *nadriliječnik*, *trujsvijet*

varilijek (S. Ivšić, *Nešto o riječima složenima s nadri-*, 1906–1907)

varimeso (variti + meso) svat koji uoči svadbe nosi meso ili kakvo drugo jelo od mladoženjine kuće djevojačkoj (ARj)

varimeso (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

visibaba (visjeti + baba) rano proljetno poljsko cvijeće bijelih zvonastih cvjetova, *Galanthus nivalis* (ARj, R2M, A, RHJ, HER, VA, HJP), usp. *visibaka*, *visigać*, *visigaća*

visibaba (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, apud ARj)

Znaju muži iz Šiljakovine i žene iz Brezja da je Dragonožec brezino selo, pa tanki, svileni pod proljetnim jecajem kosova, mirisu posljednjeg snijega i prvih visibaba žure ovamo. (M. Peić, *Skitnje*, 1967, apud HJR)

Svake godine vode se dvojbe i postavljaju pitanja oko toga smiju li se brati visibabe i u kojim količinama. (www.poslovni.hr, 2012, 2. 10. 2013)

visibaka (visjeti + baka) rano proljetno poljsko cvijeće bijelih zvonastih cvjetova, *Galanthus nivalis* (ARj), usp. *visibaba*, *visigać*, *visigaća*

visibaka (prinos S. Novakovića, apud ARj)

visigać (visjeti + gaće) rano proljetno poljsko cvijeće bijelih zvonastih cvjetova, *Galanthus nivalis* (ARj), usp. *visibaba*, *visibaka*, *visigaća*

visigać (S. Pelivanović, članak iz *Javora*, 1880–1881, apud ARj)

visigaća (visjeti + gaće) rano proljetno poljsko cvijeće bijelih zvonastih cvjetova, *Galanthus nivalis* (ARj), usp. *visibaba*, *visibaka*, *visigać*

srp. Tamo se, svakog ranog proleća, ispod lišća prvo pomaljavu beli njišući cvetovi, nazvani od naroda Visibaba i Visigaća. (www.narodnamedicina.com, 2007, 29.8.2013)

visikampoš *m* (visjeti + kampoš) dječja igra loptom (ARj)

srp. *visikampoš* (S. Tekelija, *Avtobiografija*, 1840, *apud* ARj)

visikosa (visjeti + kosa) žena neuredne kose, kojoj vise kose (ARj)

Što sam grdan ka Građanka, šaren-struke ka Brđanka [...] visikosa Boljevička. (ZNŽOJS, 1896–1939, *apud* ARj)

vrtiželja (vratiti + želja) vrsta biljke, vratič, vratika, povratič, umanika (ARj)

Toli te je vratit' želja ljubovnika s duga puta, nosi bilja oko skuta, koje se zove vrtiželja. (A. Čubranović, *Jeđupka*, 1525–1527, *apud* ARj)

srp. *vrtiželja* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, *apud* ARj)

vrtiželja (www.wildcroatia.net, 2012, 21. 10. 2013)

vrskapa (vrći + kapa) nepoznato značenje

vrskapa (M. Kiršova, *O nekim vrstama srpskohrvatskih imeničkih složenica*, 1993, *apud* I. Klajn, 2002)

vrskaput (vrći + kaput) gornji kaput (ARj, R2M)

srp. *Samo u potvrdi: Slušao sam, a verovao nisam, da je radost nada sve radosti [...] kad mladić šiparac prvi put obuče prvi vrskaput i kad cura šiparica ponese prvu dugačku haljinu.* (Đ. M. Milićević, *Međudnevica, pisma, priče i slike iz života u Srbiji*, 1885, *apud* ARj)

srp. *Sipljivi grudni koš skukuljio (se starcu) u senci pohabanog vrskaputa.* (D. Radić *apud* R2M)

vrtiguz (vrtjeti + guz) 1. vrsta ptice koja se zove i *pastirica bijela*, a kad je na tlu, neprestano miče repom (ARj, R2M), usp. *vrtiguza* 1

vrtiguz (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

2. nemirna, prevrtljiva, nestalna osoba ili životinja, prevrtljivac, nevaljalac (ARj, R2M, RHJ), usp. *vrtiguza* 2, *vrtiguzac* 1, *vrtirep* 1, *vrtirepka* 1

Lagat ću kao zvijere jedno, lagat ću, bajat ću, ja nisam masovik ni tribun pučki, ali maštovit sam, moj gospode, kao svi programi i proklamacije zajedno, i svi dugoročni lažljivci i

hohštapleri i šarlatani i poete i vrtiguzi oko ovoga čoškastoga globusa. (S. Novak, *Mirisi, zlato i tamjan*, 1968, apud HJR)

Opet da dijete dojim cijelu noć i trpim mog vrtiguza kako se okreće non stop i udara po nama. (www.forum.roda.hr, 2007, 27. 11. 2013)

Bolje sam [...] sutra kod gin idem [...] jedva čekam vidjet svog vrtiguza [...] izbija mi rebra zadnjih dana. (www.trudnoca-i-roditeljstvo.com, 2011, 27. 11. 2013)

vrtiguza (vrtjeti + guz) 1. vrsta ptice koja se zove i *pastirica bijela*, a kad je na tlu, neprestano miče repom (ARj, R2M), usp. *vrtiguz* 1

Koja je to vrtiguza [...] sto na sat. (www.papigice.net, 2013, 27. 11. 2013)

2. nemirna, prevrtljiva, nestalna osoba ili životinja, usp. *vrtiguz* 2, *vrtiguzac* 1, *vrtirep* 1, *vrtirepka* 1

Ako spava mirno i nije vrtiguza kao moja kćer, mislim da je vrijeme za krevet. (www.klokanica.hr, 2013, 27. 11. 2013)

Pa koliko sam shvatila i tvoja Vida je neka vrtiguza zar ne? (www.ringeraja.hr, 2008, 27. 11. 2013)

Alo ja sam vrtiguza a ne ti. (www.zena.hr, 2010, 27. 11. 2013)

3. namiguša, koketa, usp. *vrtirepka* 2

bh. *Seke vrtiguze, seke vrtiguze šetaju gologuze, šetaju gologuze svi za jednom jedan za sve bez gaćica je najljepše.* (A. Islamović, *Haj nek se čuje*, www.tekstovipjesamalyrics.com, 1989, 27. 11. 2013)

srp. *Junački izdržao: vrtiguza usrećila čiču od 92!* (www.prelistavanje.rs, 2013, 27. 11. 2013)

vrtiguzac (vrtjeti + guz) 1. nemirna, prevrtljiva osoba ili životinja, prevrtljivac, nevaljalac, usp. *vrtiguz* 2, *vrtiguza* 2, *vrtirep* 1, *vrtirepka* 1

Vrtigusci i zgubidani, kradete grozdje, a sim ste si došli sladit požirake. (J. Horvat, *Mačak pod šljemom*, 1962, apud HJR)

Danas ti više nije bloger dana, a? Vrtiguzac jedan. (www.gjuroo.blog.hr, 2007, 2. 10. 2013)

2. ples

A jel Sakis-kakis imao još neki dodatni vrtiguzac ili je sve odradio sa Alexom? (www.forum.hr, 2008, 2. 10. 2013)

srp. *Ooo da plesemo, na sve strane nas ima [...] gore dole, levo desno, ruke, noge, vrtiguzac, anansne gace [...] cuc pa hop spaga okret zaokret [...] u ritmu muzike i van njega [...] kako kad [...] dok se igra dobro je.* (www.babyboom.in.rs, 2013, 2. 10. 2013)

vrtikolo (vrtjeti + kolo) 1. olujni vrtložni vjetar, vihor (ARj)

Četri duha eno osgore, ki pijavice i vrtikola sustavljaju i u zatvore njih svraćaju od Eola. (J. Kavanjanin, 17.–18. st., *apud* ARj)

2. vrsta narodnog kola

Kolo Vrtikolo (www.youtube.com, 2009, 29. 8. 2013)

vrtipop (vrtjeti + pop) biljka koja se zove i volovsko oko, stanarica, ramen, revan, *Chrysanthemum leucanthemum* (ARj, R2M)

srp. *vrtipop* (govori se u niškom okrugu u Srbiji, J. Pelivanović, članak, *Javor*, 1880–1881, *apud* ARj)

vrtipop (www.pticica.com, 2008, 2. 10. 2013)

vrtiprah (vrtjeti + prah) osoba koja misli ili radi nešto besmisleno, beskorisno (ARj), usp. *mlatislama*

Koji bez devociona ju slave brzo kano vrtiprah čini u jedan čas. (I. Ančić, *Svitlost krstjanska*, 1679, *apud* ARj)

vrtirep (vrtjeti + rep) 1. nemirna, prevrtljiva osoba ili životinja, prevrtljivac, nevaljalac (RHJ, HER, VA, HJP), usp. *vrtiguz 2, vrtiguza 2, vrtiguzac 1, vrtirepka 1*

Jedino što nam to ne traje dugo jer vrtirep baš i nema mira. (www.forum.roda.hr, 2009, 2. 10. 2013)

Endija zbog živahnosti prijatelji zovu vrtirep, a za frizuru mu treba oko sat vremena. (www.dnevnik.hr, 2012, 2. 10. 2013)

Ja mislio da si se pogospodio kao i ovi vojnički vrtirepi. (I. Raos, *Nemojte nam kosti pretresati*, 1970, *apud* HJR)

2. osoba ili životinja koja vrti stražnjicom (R2M, RHJ)

vr̄t̄irepka (vr̄jeti + rep) 1. nemirna, prevrtljiva osoba ili životinja (RHJ, HER,VA, HJP), usp. *vr̄tiguz 2, vr̄tiguza 2, vr̄tiguzac 1, vr̄tirep 1*

Draga, vesela, mazna razigrana vr̄t̄irepka. (www.forum.hr, 2011, 29. 8. 2013)

2. namiguša, koketa, usp. *vr̄tiguza 3*

Meni treba blizina i dostupna cura koja je tu kad je trebam, a ne neka vr̄t̄irepka koja tr̄či na sve strane. (www.index.hr, 2011, 2. 10. 2013)

U prvim redovima našla se i 30-godišnja Ksenija Sobčak, ruska Paris Hilton, sladunjava vr̄t̄irepka i cool voditeljica tamošnjeg MTV-ja koja je smjerno, za nemale novce, odrađivala sve zadane stereotipe o plavušama. (www.jutarnji.hr, 2012, 2. 10. 2013)

Sačuvaj me bože koju ružnu facu ima ova [...] ni sam ne znam koju funkciju ima, vr̄t̄irepka sigurno. (www.24sata.hr, 2012, 2. 10. 2013)

vr̄tivjerac (vr̄tjeti + vjerac) osoba koja je prevrtljive vjere, vjerolomac, prevrtljivac (R2M)

srp. *Udala sam se u Ohrid, a komšije sami Grci. Sam vr̄t̄iverac.* (I. Sekulić apud R2M)

srp. *Vi ste običan vr̄tivjerac, koji ste u politici radi ličnih interesa – od radikala do „demokrate!“* (www.vaseljenska.com, 2013, 2. 10. 2013)

vr̄tivjetar (vr̄tjeti + vjetar) 1. nemirna, nestalna, nepouzdana osoba, vjetropir, vjetrogonja (R2M), usp. *gonivjetar 2, jebivjetar, luftiguz 3, mlatišuma, palivjetar*

Vidiš i sam, vr̄tivjetre! (N. Simić, 20. st., apud R2M)

2. papirnata igračka ili dekoracija, nalik vjetrenjači

Kelly Tenkerley objavila je na blogu maštovite prikaze Bloomove digitalne taksonomije u obliku pauna, rasyjetanog stabla, kišobrana i igračke vr̄tivjetra. (www.wordpress.com, 2012, 2. 10. 2013)

Kako biste se vratili u djetinjstvo, izradite vlastite vr̄tivjetre kojima ćete obradovati najmlađe na vjenčanju ili bilo kojoj drugoj zabavi. (www.wedding.hr, 2. 10. 2013)

vucibatina (vući + batina) 1. nevaljalac, skitnica, hulja, nitkov (ARj, R2M, A, RHJ, VA, HJP), usp. *letipas 2, letivjetar, mastiblatović, probigora, probilijeska, probisvijet, probisvjetina*

vucibatina (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

vucibatina (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, *apud* ARj)

I divljak i ništarija, zvijer i vucibatina, nezahvalni uljez i skitnica! (S. Kolar, *Ili jesmo – ili nismo*, 1933, *apud* HJR)

Ti si bijednik, klošar, jadnik i vucibatina! (www.24sata.hr, 2010, 29. 8. 2013)

2. osoba koja je zaslužila batine, pa vuče za sobom batinu da ju netko njome istuče (ARj)
srp. *vucibatina* (Đ. Popović, *Rečnik srpskoga i nemačkoga jezika*, 1895, *apud* ARj)

vucibatina (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, *apud* ARj)

vucidar (vući + dar) osoba koja prima mito (darove) (ARj)

Kada suca dar ufati za lakomo osude [...] vucidaru što na(h)udi (*Govori se kako suci primaju mito*). (V. Došen, *Aždaja sedmoglava*, 1768, *apud* ARj)

vucimetla (vući + metla) neradnik, besposličar (R2M), usp. *lezihljebović, luftiguz 2, mlatimudan, prelivoda 1, zgubidan*

Ispičuturo, izjedipogačo [...] gospodska vucimetlo! (A. Kovačić, 19. st., *apud* R2M)

vucimješina (vući + mješina) debeljko, pijanac (R2M), usp. *ispičaša, ispičutura*

A šta si se ti i paćao, zvrndalo jedno, ispičuturo i vucimješino jedna. (A. Kovačić, 19. st., *apud* R2M)

vucirep (vući + rep) nepoznato značenje

Ili kakav blatotep, Svrzi kapa, vucirep. (A. Kovačić, 19. st., *apud* V. Anić 1971)

zavrćkola *m* (zavrtati + kola) osoba koja završava kolo, posljednji u kolu (ARj)

zavrćkola (V. S. Karadžić, *Rječnik*, 1852, *apud* ARj)

zavrćkola (I. Broz – F. Iveković, *Rječnik hrvatskoga jezika*, 1901, *apud* ARj)

srp. *Barjaktar u kraljicama s licem okrenutim zavrćkoli s barjakom u ruci igra pred kolom.* (V. S. Karadžić, *Život i običaji naroda srpskoga*, 1867, *apud* ARj)

zgubidan (izgubiti + dan) osoba koja gubi dane, danguba, besposličar (R2M, A, HER, VA, HJP), usp. *lezihljebović, luftiguz 2, mlatimudan, prelivoda 1, vucimetla*

Jesi, jesi zgubidan kako i tvoji stari bijahu. (A. Kovačić, *U registraturi*, 1888, apud HJR)

Vrtigusci i zgubidani, kradete grozdje, a sim ste si došli sladit požirake. (J. Horvat, *Mačak pod šljemom*, 1962, apud HJR)

Jeste l' zgubidan ili nešto drugo? Mislim prvenstveno na sve muškarce koji više vole zujat i palamudit negoli ić radit. (www.forum.hr, 2008, 29. 8. 2012)

8. Literatura

- A = Anić, Vladimir. 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*, 3. prošireno izd. Zagreb: Novi Liber.
- Anić Vladimir. 1971. *Jezik Ante Kovačića*. Zagreb: Školska knjiga.
- ARj= *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1880–1976. Zagreb: JAZU.
- Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.
- Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. 2. izd. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus.
- Barić, Eugenija. 1980. *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*. Zagreb: Liber.
- Barić, Eugenija. 1980–1981. Imeničke složenice s glagolskim prvim dijelom. *Rasprave* 6–7: 17–30.
- Belić, Aleksandar. 1949. *Savremeni srpskohrvatski književni jezik. II. deo: Nauka o građenju reči*. Beograd: Naučna knjiga.
- Daničić, Đuro. 1876. *Osnove srpskoga ili hrvatskoga jezika*. Beograd: Državna štamparija.
- Halapir, Iva. 2013. *Rječnik stopljenica u Feral Tribuneu (1993–2008)*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- HER = Anić, Vladimir *et al.* 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- HJP = <http://hjp.novi-liber.hr>
- HJR = <http://riznica.ihjj.hr>
- HNK = <http://www.hnk.ffzg.hr>
- Ivšić, Stjepan. 1906–1907. Nešto o riječima složenima s nadri-. *Nastavni vjesnik* 15: 525–527.
- Klaić, Bratoljub. 1979. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH.

Klajn, Ivan. 2002. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku: prvi deo: slaganje i prefiksacija*. Beograd – Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska.

Maretić, Tomo. 1899. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.

Maretić, Tomo. 1931. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. 2. popravljeno izdanje. Zagreb: Obnova.

Marković, Ivan. 2012. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.

Pavešić, Slavko – Vince Zlatko. 1971. *Gramatika*. U: Slavko, Pavešić (ur.) *Jezični savjetnik s gramatikom*. Zagreb: Matica hrvatska.

RHJ = Jure, Šonje (ur.) *Rječnik hrvatskoga jezika*. 2000. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga.

R2M = *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. 1982–1976. Novi Sad – Zagreb – Matica srpska: Matica Hrvatska.

RSANU = *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. 1959–2010. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti.

Stevanović, Mihalo. 1956. Imperativne složenice. *Naš jezik* n. s. VIII/1–2: 6–18.

Stevanović, Mihailo. 1964. *Savremeni srpskohrvatski jezik: Uvod, fonetika, morfologija*. Beograd: Naučno delo.

Težak, Stjepko – Stjepan Babić. 1973. *Pregled gramatike hrvatskoga književnog jezika: Za osnovne i druge škole*. Zagreb: Školska knjiga.

VA = Vladimir Anić. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber

Živanović, Jovan. 1904. Složene riječi u srpskom jeziku. *Glas srpske kraljevske akademije* 68: 175–207.

9. Sažetak i ključne riječi

Rad se bavi hrvatskim imperativnim složenicama. To su složenice čija lijeva, glagolska sastavnica najčešće ima oblik imperativa, a desna je sastavnica imenska. Za glagolsku sastavnicu većina se istraživača imperativnih složenica (Daničić, Maretić, Živanović, Stevanović, Brabec, Hraste, Živković, Pavešić, Vince, Težak, Babić, Klajn, Marković) slaže da je imperativ, neki pak da je riječ o prezentu, odnosno prezentskoj ili infinitivnoj osnovi (Barić, Babić).

Izrađen je rječnik imperativnih složenica koji sadrži 250 natuknica s dostupnim podacima o njihovu prvom pojavljivanju te primjerima novijeg i suvremenog pojavljivanja preuzetima s internetskih korpusa hrvatskog jezika, internetskih portala ili iz svakodnevne komunikacije. Analizom rječnika utvrđeno je da neke složenice imaju samo najstarije potvrde i ne pojavljuju se u suvremenom hrvatskom jeziku. Živost tvorbe imperativnih složenica pokazuju: 1. produktivnost složenica s prefiksoidima *nazovi-* i *nadri-*. 2. složenice novijeg postanka (npr. *dajguz*, *kažiruka*, *lezibar*, *luftiguz*, *pališuma*). 3. nova značenja starih složenica (npr. *lezibaba* – lezbijka, *muzikrava* – ono na čemu se može dobro zaraditi, *nadriguz* – bahata, umišljena osoba). 4. novotvorenice (*strizibuban*, *strizibar*). 5. izvedenice (*nekaćiperka*). 6. novonastale stopljenice (npr. *cjepitlaka*, *cviligreta*). Imperativne složenice uglavnom označuju osobu, iznoseći njezinu bitnu karakteristiku i uglavnom se upotrebljavaju iz podsmijeha i poruge, rijetke su neutralne (*kažiprst*, *pamtivijek*, *pazikuća*, *vadičep*).

Ključne riječi:

morfologija (jezik), tvorba riječi, slaganje, imperativne složenice, plodnost, hrvatski jezik

Summary

The paper deals with Croatian imperative compounds. These are such compounds in which their left, verb component mostly has the form of the imperative, and their right component is a noun component. Most scholars (Daničić, Maretić, Živanović, Stevanović, Brabec, Hraste, Živković, Pavešić, Vince, Težak, Babić, Klajn, Marković) agree that the verb component is the imperative, while others claim that it is the present tense, i.e. the present or the infinitive stem (Barić, Babić).

There is a dictionary of imperative compounds which contains 250 entries with available data on their first occurrence and with examples of a more recent and contemporary occurrences

taken from the Internet corpora of Croatian language, from the Internet portals or from day-to-day communication. The analysis of the dictionary confirmed that some compounds have only their earliest records and that they do not appear in the contemporary Croatian language. Animacy of the imperative compounds formation is shown by the following: 1. the productivity of compounds with prefixoides *nazovi-* and *nadri-*. 2. compounds of a more recent origin (e.g. *dajguz*, *kažiruka*, *lezibar*, *luftiguz*, *pališuma*). 3. new meanings of old compounds (e.g. *lezibaba* – lesbian, *muzikrava* – that which may bring big profit, *nadriguz* – an arrogant, conceited person). 4. neologisms (*strizibuban*, *strizibar*). 5. derivatives (*nekaćiperka*). 6. newly formed blends (e.g. *cjepitlaka*, *cviligreta*). Imperative compounds mostly designate a person by indicating their significant trait and they are mostly used for ridicule and mockery, whereas there are only few neutral ones (*kažiprst*, *pamtivijek*, *pazikuća*, *vadičep*).

Key words:

morphology (language), word formation, composition, imperative compounds, productivity, Croatian language